

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 10/2'2019

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. № 1328 (економічні науки). Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 21 від 22 жовтня 2019 р.) та Вченою Радою Таврійського

національного університету ім. В.І. Вернадського (Протокол № 22 від 24 жовтня 2019 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 31.10.2019

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2019
© "Економіка. Фінанси. Право",
2019

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 10/2'2019

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 21 December 2015 № 1328 (economic sciences). Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on July 11, 2016 № 820 (legal sciences). Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

The journal has been assigned an International Identification Number ISSN 2409-1944.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with Tavrian National University after V.I. Vernadskyi and the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 21 dated October 22, 2019) and the Academic Council of the Tavrian National University after V.I. Vernadskyi (Protocol № 22 dated October 24, 2019). Full or partial

reprint of the materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 31.10.2019

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,
Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2019
© "Economics. Finances. Law",
2019

Typography: LLC "International Business
Center"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, головний науковий співробітник Наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільськогосподарства Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Ніжинський агротехнічний інститут Національного університету біоресурсів і природокористування

Герасимович Інна Анатоліївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, ТОВ "АУДИТОРСЬКА ФІРМА "КОНСУЛЬТАНТ-2"

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної Академії управління персоналом (МАУП), Заслужений працівник освіти України

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедрою менеджменту та міжнародних економічних відносин Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент

Потішняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільськогосподарства імені Петра Василенка

Пруцький Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., доцент, в.о. ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Церенко Оксана Вячеславівна, д.е.н., професор, завідувач кафедрою обліку та аудиту, Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Члени редакційної колегії з правових наук:

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, полковник поліції

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, Київський кооперативний інститут бізнесу і права, економіко-правовий коледж, кафедра права

Клименко Олена Вікторівна, д.н.держ.упр., к.ю.н., доцент, завідувач кафедрою конституційного і міжнародного права Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, член відділу цивільно-правових наук Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Технічний редактор: Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Head of the Editorial Board of Economic Sciences:

Holovach Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, Chief Scientist of the Scientific Laboratory for Criminal Police of the Educational and Scientific Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Vinichenko Ihor Ivanovych, Dr. Economics, Professor, Head of the Economic Theory and Economics of Rural Economy Department of the Dnipro State Agrarian and Economic University

Datsii Oleksandr Ivanovych, Dr. Economics, Professor, Head of the of Finance, Banking and Insurance Department of the Interregional Academy of Personnel Management (IAPM), Honored Worker of Education of Ukraine

Herasymovych Anatolii Mykhailovych, Dr. Economics, Professor, Nizhyn Agrotechnical Institute of National University of Bioresources and Nature Management

Herasymovych Inna Anatoliivna, PhD Economics, Associate Professor, Associate Professor of department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman, "CONSULTANT-2" audit firm

Ivaniuta Vasyi Falymonovych, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Management Department, Poltava University of Economics and Trade

Klymenyuk Mykola Mykolaiovych, Dr. Economics, Professor, Head of the Management and International Economic Relations Department of Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Nature Management of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Neveliev Oleksandr Mykhailovych, Dr. Economics, Associate Professor

Potysnyiuk Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko

Prushkivskiyi Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Suk Petro Leonidovych, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Accounting and Taxation Department of Separated Division of the National University of Bioresources and Natural Resources of Ukraine "Nizhyn Agrotechnical Institute"

Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Associate Professor, acting Rector of the Higher Educational Institution "International Technology University "Mykolaiv Polytechnic""

Tsarenko Oksana Viacheslavivna, Dr. Economics, Professor, Head of the Accounting and Audit Department of Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Nature Management of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Head of the Editorial Board of Law Sciences:

Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Members of the editorial board of Law Sciences:

Bychkova Svitlana Serhiivna, Dr. Law, Professor, Head of the Civil Law and Process Department of the National Academy of Internal Affairs, Colonel of the Police

Vasylynychuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Hlushkov Valerii Oleksandrovych, Dr. Law, Professor, Kyiv Cooperative Institute of Business and Law, Economics and Law College, Law Department

Klymenko Olena Viktorivna, Dr. Public Administration, PhD Law, Associate Professor, Head of the Constitutional and International Law Department of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Kopan Oleksii Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Lead Researcher of the Pre-trial Investigation Problems Scientific Laboratory of the Educational-Scientific Institute № 1

Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, member of the Civil Law Sciences Department of the Private Law and Entrepreneurship Research Institute after Academician F.H. Burchak of National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine

Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Associate Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla

Frytskyi Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Chief Editor

Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine

Technical editor: Kutsiak Oleksandr Anatoliiovych

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

Р.А. ДИМЕНКО. Регуляторні принципи розвитку телекомунікаційних ринків у міжнародному макроекономічному середовищі	6
О.Є. КУЗЬМІН, Г.О. КОМАРНИЦЬКА. Передумови залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства	13
О.В. ПОБЕРЕЖЕЦЬ, Є.О. ПАНФІЛЕНКО. Проблеми бухгалтерського обліку та оцінки довгострокових зобов'язань	18
Р.Ю. САЗОНОВ. Механізм удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України	22
Ю.В. ШТИК, Н. ЛОГВИНЕНКО, О.О. ПЕТРОВСЬКА. Резервний капітал як запорука фінансової стійкості	28
М.А. ШУМ, О.Є. ЯКИМЕНКО, Н.Р. МОРДОВЕЦЬ. Документальне забезпечення відображення операцій з експорту в системі бухгалтерського обліку	31
О.І. ЗАСЛАВСЬКА. Оцінка фінансової стійкості банку за методикою В. Кромона (на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк»)	36
І.Д. ЛАЗАРИШИНА, А.В. ЛАЗАРИШИН. Удосконалення методики динамічного аналізу ліквідності для потреб управління	41

CONTENTS

R.A. DYMENKO. Regulatory principles of telecommunication market development in international macroeconomic environment	6
O.Y. KUZMIN, H.O. KOMARNYTSKA. Prerequisites for investment and innovation involvement based on public-private partnership	13
O.V. POBEREZHETS, Y.O. PANFILENKO. Problems of accounting and long-term connections evaluations	18
R.Y. SAZONOV. Mechanism of improvement of the influence of state regulation on investment provision of the economy development of Ukraine	22
Y.V. SHTYK, N. LOHVYENKO, O.O. PETROVSKA. Reserve capital as a guarantee for financial sustainability	28
M.A. SHUM, O.Y. YAKYMENKO, N.R. MORDOVETS. Documentary provision of export operations display in the accounting system	31
O.I. ZASLAVSKA. Assessment of financial stability of a bank based on V. Kromonov's methodology (on example of PJSC CB «PrivatBank»)	36
I.D. LAZARYSHYNA, A.V. LAZARYSHYN. Improving the methodology of dynamic liquidity analysis for management purposes	41

ДИМЕНКО

Руслан Анатолійович

Drainc@ukr.net

УДК 330.101

РЕГУЛЯТОРНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ РИНКІВ У МІЖНАРОДНОМУ МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

к.е.н., завідувач кафедри,
Державний університет
телекомунікацій

REGULATORY PRINCIPLES OF TELECOMMUNICATION MARKET DEVELOPMENT IN INTERNATIONAL MACROECONOMIC ENVIRONMENT

DYMENKO Ruslan Anatoliiovych – PhD in Economics, Head of department, State University of Telecommunications

У статті досліджено регуляторні принципи ефективного розвитку телекомунікаційних ринків у міжнародному макроекономічному середовищі. Визначено основні аспекти необхідності регулювання ринку телекомунікаційних послуг, основні способи організації конкурентної політики на ринку телекомунікаційних послуг. Виокремлено основні завдання регуляторного процесу на ринку телекомунікаційних послуг. Розроблено організаційну структуру регулювання на ринку телекомунікаційних послуг. Запропоновано основні перманентні вимоги, які впливають на ефективність рішень у телекомунікаційній галузі. Сформовано загальні принципи ефективного регулювання розвитку телекомунікаційних ринків у міжнародному макроекономічному середовищі. Наведено класифікацію нетарифного регулювання у телекомунікаційній сфері.

* * *

В статье исследованы регуляторные принципы эффективного развития телекоммуникационных рынков в международной макроэкономической среде. Определены основные аспекты необходимости регулирования рынка телекоммуникационных услуг, основные способы организации конкурентной политики на рынке телекоммуникационных услуг. Выделены основные задачи регуляторного процесса на рынке телекоммуникационных услуг. Разработана организационная структура регулирования на рынке телекоммуникационных услуг. Предложены основные перманентные требования, которые влияют на эффективность решений в телекоммуникационной отрасли. Сформированы общие принципы эффективного регулирования развития телекоммуникационных рынков в международной макроэкономической среде. Приведена классификация нетарифного регулирования в телекоммуникационной сфере.

* * *

The article explores the regulatory principles for the effective development of telecommunications markets in the international macroeconomic environment. The main aspects of the need to regulate the telecommunications market are identified. The main tasks of the regulatory process in the telecommunication services market are highlighted. The main ways of organizing competition policy in the telecommunications market are identified. The organizational structure of regulation in the market of telecommunication services is developed. The basic permanent requirements that influence the effectiveness of telecommunication solutions are proposed. The general principles of effective regulation of development of telecommunication markets in the international macroeconomic environment have been formed. The classification of non-tariff regulation in the telecommunication sphere is given. The proposed system of conceptual and methodological principles reflects the most important modern requirements for effective regulation of the development of operators, providers, manufacturers and suppliers of telecommunication equipment and most fully characterizes its essence and importance in the current conditions of functioning of the telecommunication sphere. Purposeful adherence to the proposed conceptual and methodological principles is an indispensable condition for qualitative solution of strategic problems of effective regulation of processes in the telecommunications industry of the national economy.

Ключові слова: регулювання, принципи, розвиток, телекомунікаційна галузь, національна економіка, макроекономічне середовище

Ключевые слова: регулирование, принципы, развитие, телекоммуникационная отрасль, национальная экономика, макроэкономическая среда

Keywords: regulation, principles, development, telecommunications, national economy, macroeconomic environment

ВСТУП

У міжнародному макроекономічному середовищі значна кількість країн приділяє особливу увагу стратегічному плануванню розвитку національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, тому що у сучасних агресивних умовах, інформація значно впливає на національну безпеку та має першорядну роль у житті сучасного суспільства. Більшість країн міжнародного простору формують власні інформаційно-комунікаційні стратегії, у яких відображаються довгострокові програми створення інформаційно-комунікаційної інфраструктури, в яких намічені механізми, методи, підходи, напрямки розвитку інфокомунікацій як пріоритетного інструменту сучасного розвитку національного

макроекономічного середовища. Методологічні аспекти проблем розвитку телекомунікаційної галузі стали предметом дослідження в працях В. Ковалю, О. Франчука, Г. Толкачової, Т. Небги, В. Орлова, О. Редькіна, Є. Стрельчука, Г. Григор'єва, І. Булаха, А. Дзюбинського, Л. Захарченко, І. Кораблінова та ін.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні регуляторних принципів ефективного розвитку телекомунікаційних ринків у міжнародному макроекономічному середовищі.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною та методологічною основою дослідження є джерела навчальної, монографічної та пе-

ріодичної літератури з державного регулювання розвитку телекомунікаційних ринків у міжнародному макроекономічному середовищі.

Під час написання наукової статті використані наступні методи: метод спостереження, методи аналізу та синтезу, монографічний метод, діалектичний метод, метод порівняння, методи індукції та дедукції, а також метод узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Цілецентрична сутність будь-якої інформаційної стратегії у сучасних умовах розвитку національного простору взаємопов'язана з політичним, економічним і соціальним розвитком країни та її територіальних громад, контенту з розширенням використання та розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Під впливом трансформаційних процесів у національному макроекономічному середовищі в сфері інформаційно-комунікаційних технологій створюється національний продукт, який значно впливає на загальні макроекономічні показники країни. Тому, в силу сучасних акцентів, інформаційно-комунікаційні технології розглядаються в якості пріоритетного важеля прискореного економічного зростання та соціально-економічного розвитку, інтеграції національного макроекономічного простору у глобальне міжнародне середовище, а також як інструмент регулюючого впливу в регіоні та світі.

Сучасна агресивна поведінка значної кількості суб'єктів міжнародного простору вимагає створення нової форми організації та функціонування інформаційно-телекомунікаційного середовища, яке, передусім, забезпечить захист національних інтересів. Важливим аспектом водночас постає інститут адміністративного регулювання.

Регуляторна інституція – це відповідний орган державної влади, який регулює ринок телекомунікаційних послуг у національному макроекономічному середовищі.

Необхідність регулювання ринку телекомунікаційних послуг полягає у наступному:

- створення належних умов для розвитку телекомунікаційного простору на території країни;
- забезпечення сприятливих умов виходу на ринок телекомунікації нових суб'єктів господарювання, які мають право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій (оператори, провайдери та ін.) та регламентувати їх взаємовідносини з існуючими суб'єктами, запобігати негативним процесам та явищам пов'язаними із зловживаннями або махінаціями, забезпечувати діяльність телекомунікаційного ринку на засадах вільного конкурентного середовища;
- орієнтація суб'єктів телекомунікаційної сфери на кількісні та якісні аспекти телекомунікаційних послуг;
- запобігання антиконкурентної поведінки на ринку телекомунікацій послуг;
- сприяння та підтримка ефективного функціонування відкритого і справедливого конкурентного телекомунікаційного ринку
- цілеспрямований контроль ціноутворення на ринку телекомунікаційних послуг, який враховуватиме інтереси суб'єктів господарювання та споживачів;

– інноваційно-інвестиційна підтримка інформаційно-телекомунікаційної сфери;

– параметричне регулювання рентабельності суб'єктів телекомунікаційного ринку з монопольної або домінуючої позиції на ринку телекомунікаційних послуг з метою запобігання отримання ними необґрунтованих доходів;

– вплив на справедливий розподіл доходів на телекомунікаційному ринку;

– забезпечення гармонізації стандартів, норм і правил, які регламентують телекомунікаційну діяльність на національному просторі;

– підтримка ефективності функціонування телекомунікаційного ринку шляхом встановлення обґрунтованого співвідношення використовуваних суб'єктами господарювання ресурсів, їх мінімізації, справедливого перерозподілу переваг між ними та споживачами;

– необхідність розв'язання завдань, які пов'язані із загальним доступом та обслуговуванням телекомунікаційних технологій з метою розширення й підтримки доступності телекомунікаційних послуг для всіх споживачів, що зі свого боку буде підтримувати та стимулювати соціально-економічну свідомість у національному суспільстві;

– синхронізація окремих інформаційно-телекомунікаційних процесів з врахуванням векторної спрямованості розвитку національного макроекономічного простору;

– забезпечення загальних результатів щодо реалізації суспільних інтересів, які пов'язані з інформаційно-телекомунікаційними послугами.

Необхідно констатувати, що глобалізаційні процеси значно впливають на зростаючу роль телекомунікаційних інновацій та суттєво підвищують інформаційну складову у конкурентній боротьбі. Суб'єкти ринку телекомунікацій стали інтегральною частиною підприємницької діяльності, які забезпечують потоковою інформацією необхідною в процесі прийняття управлінських рішень.

Завдання регулювання ринку телекомунікаційних послуг у міжнародному середовищі має відповідні відмінні риси. Державні інституції більшості країн розглядають інформаційно-телекомунікаційний зв'язок, як важливу послугу для суспільства і, якщо телекомунікаційні мережі не перебувають у їх власності або підпорядкуванні, всі вони зберігають за собою роль регулюючої інституції, яка забезпечить інформаційну безпеку національного простору.

Незважаючи на значні відмінності в інструментальному забезпеченні механізму регулювання, основні завдання регуляторного процесу в телекомунікації однобічні та взаємопов'язані.

У міжнародному середовищі основні завдання регуляторного процесу на ринку телекомунікаційних послуг полягають у наступному:

- прискореного розвитку інформаційно-телекомунікаційній сфері у міжнародному середовищі;
- сприяння загальному доступу до сучасного інформаційно-телекомунікаційного зв'язку;
- вирішення проблем цифрового розриву, тобто забезпечення рівномірного розповсюдження цифрових інформаційно-комунікаційних технологій;
- розвиток мультисервісних інформаційно-телеко-

мунікаційних транспортних мереж для задоволення інформаційно-комунікаційних потреб споживачів телекомунікаційних послуг у глобальному просторі;

- сприяння ефективному та якісному наданню інформаційно-телекомунікаційних послуг;
- формування єдиної політики ціноутворення на ринку інформаційно-телекомунікаційних послуг;
- запобігання антиконкурентній поведінки домінуючих суб'єктів ринку телекомунікацій;
- захист прав споживачів телекомунікаційних послуг;
- підтримка інтеграційних процесів та поєднання інформаційно-телекомунікаційних мереж між всіма суб'єктами ринку телекомунікацій;
- ефективне використання невідновлюваних ресурсів – частотного спектра, номерного простору і прав відводу;
- корегування державної політики у інформаційно-телекомунікаційній сфері на підставі аналізу ринків певних інформаційно-телекомунікаційних послуг та визначення суб'єктів ринку телекомунікацій (операторів, провайдерів) з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг;
- формування міжнародної єдиної стратегії розвитку та планування у інформаційно-телекомунікаційній сфері.

Регуляторні процеси, які пов'язані з суб'єктами інформаційно-комунікаційного зв'язку, почалися у Канаді та Сполучених Штатах Америки наприкінці XIX ст. після розвитку теорії електрики та магнетизму, які сприяли появі спочатку провідного (телефонного та телеграфного), а потім і бездротового зв'язку, що забезпечило створення технологічної бази для всіх інформаційно-комунікаційних засобів.

Протягом XX – XXI ст. у більшості країн державні інституції зберігали за собою право опосередкованого управління та регулювання ринку телекомунікаційних послуг шляхом цілеспрямованого державного адміністрування.

Регуляторні інституції у більшості випадків створювалися з метою забезпечення виконання державної політики у інформаційно-телекомунікаційній сфері. Необхідно відмітити, що значна кількість приватних монополій, на відміну від державних, спокійно приймають та сприймають сучасні регуляторні процеси, особливо у сучасних умовах розвитку телекомунікаційної сфери.

У відповідному макроекономічному середовищі саме на основі інструментів регуляторної політики може забезпечуватися підвищення рівня конкуренції у користуванні телекомунікаційними мережами та послугами, що продукуватиме зниження тарифів та інноваційні пропозиції телекомунікаційних послуг і технологій, які визначають здатність національної економіки повністю брати участь у міжнародних глобальних процесах [2].

У більшості розвинутих країн світу незалежні органи регулювання функціонують незалежно від державних інституцій та відповідають також за якість надання інформаційно-телекомунікаційних послуг. Незважаючи на зростання кількості регуляторних інституцій у міжнародному середовищі слід очікувати значного спаду рівня регулювання в умовах посиленої внутрішньогалузевої конкуренції на міжнародному

ринку телекомунікацій.

У макроекономічному середовищі регуляторні процеси охоплюють процеси прийняття державних рішень у регулюванні сфери господарських відносин із оцінкою відповідного регуляторного впливу, що включає підготовку та ухвалення рішення і зіставлення альтернатив, можливої його та реалізації рішення [1].

Регуляторні інституції забезпечують трансформаційні процеси у телекомунікаційному секторі, які здійснюються в умовах інтенсивного розвитку ринку телекомунікаційних послуг. На процес впровадження інституційного регулювання у кожній окремій країні відповідно впливає безліч внутрішніх та зовнішніх факторів, тому на міжнародному рівні запропоновано методичне забезпечення по визначенню суттєвих спільних рис і розробці послідовності дій при здійсненні реформ у національному телекомунікаційному середовищі. Результати її відображені у міжнародних торгових принципах, які відображені у стандартах, розроблених Світовою організацією торгівлі.

На ринку телекомунікаційних послуг існують три основні способи організації конкурентної політики:

- орган з питань конкуренції забезпечує дотримання правил конкуренції та галузевих регуляторних актів;
- регуляторний орган телекомунікаційної галузі забезпечує дотримання регуляторних актів, а орган з питань конкуренції забезпечує дотримання законодавства про конкуренцію;
- регуляторний орган телекомунікаційної галузі забезпечує дотримання регуляторних актів і має розширені повноваження стосовно забезпечення дотримання правил конкуренції [3].

Визначений розподіл повноважень між регуляторними інституціями країн Північної та Південної Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону та значної частини Європейського простору, забезпечив інтенсивний та якісний розвиток телекомунікаційного ринку у відповідному національному середовищі.

Лібералізація телекомунікаційного ринку дозволила виокремити функційні складові між регулюючими інституціями та суб'єктами ринку телекомунікацій. Деякий час назад відповідний орган державної влади об'єднував у собі функції суб'єкта телекомунікаційної політики, власника й оператора національної мережі електрозв'язку, але необхідність регулювання була нівельована, тому що єдиний суб'єкт розробляв і впроваджував рішення та здійснював системне управління на ринку телекомунікаційних послуг. Організаційна структура регулювання на ринку телекомунікаційних послуг має вигляд, який представлено на рис. 1.

Запропонована організаційна структура регулювання відповідає ринковому типу надання телекомунікаційних послуг, де при формуванні державної політики розвитку телекомунікаційної сфери враховуються інтереси всіх суб'єктів ринку телекомунікацій. Організаційна структура регулювання на ринку телекомунікаційних повинна підтримуватися системними програмно-цільовими методами регулювання.

У сучасних нестабільних політичних та соціально-економічних умовах істотно трансформується функціональна роль регулюючих органів у міжнародному макроекономічному середовищі.

Рис. 1. Організаційна структура регулювання на ринку телекомунікаційних послуг

До органів регулювання висуваються вимоги, які обумовлюють необхідність підвищення результативності регулюючих процесів та задоволення потенційних потреб споживачів телекомунікаційних послуг з урахуванням сучасної міжнародної кон'юнктури на ринку телекомунікацій.

Система державної підтримки регулюючого процесу повинна орієнтуватися на параметричні критерії оцінки ефективності функціонування ринку телекомунікаційних послуг та мати ознаки транспарентності у глобальному просторі. У національному просторі, система державного регулювання у своєму розпорядженні має велику кількість методів, моделей і механізмів для стимулювання або стримування темпів економічного зростання та формування стратегічних напрямів розвитку національної економіки та її інформаційно-телекомунікаційного сегменту.

Незважаючи на процеси глобалізації у політичній, фінансовій, економічній, соціальній та господарських сферах, суб'єкти національного макроекономічного середовища усвідомлюють стратегічне значення вирішення складних питань за допомогою механізмів державної інституційної підтримки і, в першу чергу, необхідність державного регулювання фінансово-економічних процесів. В умовах глобалізації держава не зникає, але істотно змінює свою роль та інструменти впливу. Національне суспільство не у повній мірі усвідомлює значення державної інституційної підтримки в умовах глобалізації та трансформації внутрішнього середовища [4].

Підвищення регулюючої ролі на ринку телекомунікаційних послуг об'єктивно за своєю суттю та значенням, що підтверджує ефективність його функціонування у більшості розвинутих країн світу.

Необхідність посилення регулюючого впливу на процеси у ринковому просторі телекомунікаційних послуг диктується шаленими темпами розвитку інформаційно-комунікаційної індустрії у міжнародному середовищі.

Практика Австралії, Нової Зеландії, Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню, Ізраїлю, США, Канади, Японії, Австрії, Бельгії, Великобританії,

Данії, Ірландії, Ісландії, Ліхтенштейну, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Фінляндії, Франції, Швеції, Швейцарії, та країн, що розвиваються, включає країни Азії, Африки і Латинської Америки свідчить про нездатність ринкового середовища повною мірою виконувати функції регулятора в інтересах всього національного суспільства [4].

Таким чином, система державного регулювання повинна сприяти секторальним реформам у телекомунікаційній індустрії. Пріоритетними завданнями є:

- залучення інвестиційних ресурсів для розвитку телекомунікаційної інфраструктури на ринку;
- підвищення ефективності функціонування ринку телекомунікаційних послуг;
- підтримка інноваційних процесів у телекомунікаційній галузі національної економіки;
- впровадження нових послуг інформаційно-комунікативного характеру;
- підтримка конкурентної складової на ринку телекомунікаційних послуг та усунення перешкод розвитку конкуренції;
- формування дієвого механізму контролю за ціноутворенням у телекомунікаційній галузі;
- поліпшення якості послуг на ринку телекомунікацій;
- гарантування прибутку суб'єктам галузі від державного ліцензування на ринку телекомунікацій;
- впровадження прозорих процесів регулювання, які забезпечать закріплення успіху в ліцензуванні та довіри до системи державного регулювання та управління;
- збільшення прибутку держави від ліцензування нових телекомунікаційних послуг;
- забезпечення комунікації потенційних інвесторів з операторам, провайдерами, виробниками та постачальниками засобів телекомунікацій;
- стимулювання домінуючих операторів та провайдерів до ефективного надання телекомунікаційних послуг;
- підвищення ефективності та продуктивності в політиці забезпечення загального доступу до телекомунікаційних мереж;
- заміна менш прозорих і потенційно-антиконку-

рентних перехресних субсидій на ринку телекомунікаційних послуг;

- поліпшення глобального зв'язку та розвиток глобальної інформаційно-комунікаційної інфраструктури;
- цілеспрямована підтримка суб'єктів ринку телекомунікацій за рахунок удосконаленого регуляторного процесу та сучасних принципів ефективного регулювання.

Регуляторні інституції застосовують різноманітні процедури регулювання та в залежності від нормативно-правових обмежень вони можуть мати відповідні типи регуляторних інструментів: положення, статuti, стандарти, нормативи, рішення, накази, декрети, правила, поліси, зауваження, резолюції тощо. Мета цих інструментів візуалізується в межах повноважень органів регулювання, з метою прийняти необхідних рішень, які спрямовані на здійснення регуляторної політики на ринку телекомунікаційних послуг. Ухвалення регуляторних рішень може бути складним, важким або упередженим. Зацікавлені суб'єкти ринку телекомунікацій можуть енергійно просувати, лобювати, підтримувати та нівелювати різні результати значної кількості регуляторних рішень пов'язаних з роботою операторів та провайдерів. У більшості випадків в телекомунікаційній сфері одні суб'єкти задоволені регуляторним рішенням, а інші мають до них негативне ставлення. Адекватні або рішучі регуляторні інституції в певних ситуаціях обов'язково виокремлюють переможців і переможених, неадекватні або нерішучі – через відкладання ухвалення рішення або йдуть на нездійсненні компроміси, що може достатньо сильно нашкодити стратегічному розвитку телекомунікаційній індустрії та негативно вплинути на всю галузь телекомунікацій національного макроекономічного простору.

Принципи правильного прийняття регуляторних рішень ґрунтуються на: транспарентності, адекватності, об'єктивності, професіоналізмі, ефективності, незалежності. У більшості країн міжнародного середовища застосовується примус у процесі прийняття регуляторних рішень, пов'язаних з телекомунікаційною сферою.

Як правило, нормативно-правова система та процедурні правила в різних країнах варіюються залежно від національних особливостей функціонування ринку інформаційно-комунікаційної сфери, але існують загальні тенденції та фундаментальні правила процедурної справедливості, які не будучи обов'язковими для регуляторних інституцій, вони мають ознаки авторитарного характеру та їх застосування найчастіше полегшує вирішення питань суспільного характеру в регулюванні проблеми політичного і громадського характеру.

Фундаментальні правила процедурної справедливості:

- надати зацікавленим суб'єктам ринку телекомунікацій можливість вибору, а в іншому випадку, перш ніж прийняти цілеспрямоване рішення, обґрунтувати та зробити свій вибір з урахуванням інтересів всіх учасників ринку телекомунікаційних послуг;
- регуляторні інституції повинні уникати упередженості та враховувати етичні аспекти, тобто не приймати рішення з питань, які мають суб'єктивний характер.

Порушення першого процедурного аспекту спонукає судові інстанції анулювати регуляторні рішення або акти в рамках загальної юриспруденції, тому воно є сегментом неписаного кодексу процедурної справедливості та прагматичною основою. Якщо інтереси всіх зацікавлених сторін не будуть прийняті до уваги, регулятори ризикують прийняти рішення, які ігнорують важливі індикатори функціонування ринку телекомунікаційних послуг. Застосування визначеного фундаментального правила сприяє прийняттю ефективних рішень, які будуть сприяти розвитку телекомунікаційної галузі.

У відповідності з другим процедурним аспектом регуляторні інституції не повинні приймати рішення з питань, в яких зацікавлені відповідні компетентні особи, або обізнані про тонкощі функціонування та розвитку ринку телекомунікаційних послуг і можуть приймати позицію одного суб'єкта ринку телекомунікацій на шкоду іншому. Застосування цього визначеного фундаментального правила сприяє об'єктивності і справедливості процесу регулювання у телекомунікаційній сфері.

У телекомунікаційній галузі існують різноманітні процедури, які дозволяють адекватно регуляторним органам приймати ефективні регуляторні рішення, а виокремлення процедур здійснюється залежно від тактичних цілей або оперативних дій. Основні перманентні вимоги, які впливають на ефективність рішень у телекомунікаційній галузі:

- науково-методологічна підтримка системи інституційного регулювання телекомунікаційної сфери;
- застосування принципу транспарентності стосовно прийнятих рішень, встановлених правил, процедур, зауважень та інших матеріалів, які пов'язані з регулювання телекомунікаційної сфери;
- пріоритетна підтримка електронних адміністративних послуг та сервісів, що суттєво пришвидшує та полегшує усі персональні та бізнес взаємодії у національному макроекономічному середовищі, тобто підтримка діджиталізація телекомунікаційної галузі
- необхідно враховувати процеси, які відбуваються у національному макроекономічному середовищі, публікувати загальні зауваження, включаючи коментарі до запропонованих правилам, процедурам та іншим важливим рішенням в регулюванні ринку телекомунікаційних послуг;
- використовувати відкриту інформаційну платформу для співпраці з усіма суб'єктами телекомунікаційного ринку, включаючи виробників обладнання та програмного забезпечення, громадськість для загального обговорення прийнятих регуляторних рішень та положень;
- підтримувати процеси, які підвищують зацікавленість національного суспільства до отримання дружньої інформації, а також альтернативних рішень у вигляді зауважень та пропозицій щодо функціонування ринку телекомунікаційних послуг;
- вимагати від операторів та провайдерів надання суспільно-значущої технічної, фінансово-економічної, соціальної та екологічної інформації, яка пов'язана з телекомунікаційною сферою;
- використовувати сучасні механізми та моделі інформаційно-комунікаційного обслуговування та зас-

тосування відкритих процедур розгляду скарг споживачів телекомунікаційних послуг;

– для комплексного вирішення питань пов'язаних з якістю надання телекомунікаційних послуг використовувати альтернативні способи вирішення спорів;

– цілеспрямовано формувати, запроваджувати та обґрунтовано висвітлювати у засобах масової інформації графіки і правила процесу прийняття регуляторних рішень, які пов'язані з функціонуванням та розвитком телекомунікаційної галузі національної економіки.

Незважаючи на те, що міжнародний ринок телекомунікаційних послуг постійно перебуває у трансформаційному процесі, загальні напрями змін у більшості країн однакові та позиційовані.

Регулювання телекомунікаційної галузі є поняттям вужчим, ніж управління, тому що регулюючий процес започатковує одну із функцій управлінського впливу на відповідний об'єкт.

Принципи регулювання, як і управлінська діяльність, є результатом узагальнення притаманних для них системних рис, характерних внутрішньогалузевих зв'язків та перманентно-відтворювальних ознак, які стають опорними в роботі уповноважених суб'єктів регулювання у телекомунікаційній сфері національної економіки.

Регулювання у телекомунікаційній галузі, з формального та лаконічного аспекту, визначає кількісні та якісні параметричні обмеження на ринку телекомунікаційних послуг, недотримання яких впливає на застосування відповідальності за порушення нормативно-правових документів, які регламентують процес надання телекомунікаційних послуг фізичним та юридичним особам.

До загальних принципів ефективного регулювання розвитку телекомунікаційних ринків у міжнародному макроекономічному середовищі відносяться:

- принцип оптимального регуляторного втручання на ринку телекомунікаційних;
- принцип гармонізації національних і міжнародних, насамперед європейських, регуляторних стандартів у телекомунікаційній сфері;
- принцип внутрішньогалузевої конкуренції;
- принцип застосування регуляторних правил;
- принцип стимулювання ефективної роботи суб'єктів телекомунікаційної сфери;
- принцип прогресивності.

Необхідно відмітити, що переваги лібералізації на ринку телекомунікаційних послуг можуть бути втрачені або істотно обмежені обтяжливими регуляторними заходами, тому регулювання у телекомунікаційній сфері має спрямовуватися на розвиток ринку вільної конкуренції з обмеженими параметрами. Також треба констатувати про цілеспрямоване регулювання на початковій стадії лібералізації ринку телекомунікаційних послуг, а з розвитком внутрішньогалузевої конкуренції ступінь системного регулювання повинен зменшуватися. Обсяг нових регуляторних заходів у телекомунікаційній сфері повинен формуватися обґрунтовано, обережно та забезпечувати отримання запланованих результатів.

У телекомунікаційній сфері значну частину технічних засобів телекомунікацій і програмного забез-

печення виробляє або постачає незначна кількість суб'єктів господарювання, тому телекомунікаційні мережі з певними технологічними особливостями мають загальноприйнятну архітектуру, що зі свого боку вимагає гармонізації телекомунікаційних технологій і регуляторних стандартів, оскільки телекомунікаційні ринки розвиваються в національному та міжнародному напрямку. Значно нашкодять суб'єктам ринку телекомунікацій різні регуляторні вимоги (ліберальні або авторитарні) на міжнародному телекомунікаційному просторі. Регуляторні інституції, які підтримують принцип конкуренції, обов'язково повинні враховувати міжнародні аспекти щодо регулювання телекомунікаційної сфери та впроваджувати комплексного адаптивного регулювання. Ефективні технологічні та соціально-економічні регуляторні моделі безперечно впроваджуються на міжнародному ринку телекомунікаційної сфери. Посилення комунікативності для гармонізації загальноприйнятих регуляторних підходів між регуляторними інституціями та суб'єктами ринку телекомунікацій теж зміцнює процес регулювання.

Безперечно, адекватне цілеспрямоване втручання регуляторних інституцій необхідно передусім для створення конкурентного середовища. Системна лібералізація ринку телекомунікаційних послуг потребує вирішення завдань, які пов'язані з ліцензуванням нових й існуючих суб'єктів ринку телекомунікацій на основі транспарентності та рівноправності в отриманні інвестиційних ресурсів. Застосування біфуркаційної теорії забезпечить розвиток телекомунікаційної сфери та її сегментних складових. Обмежене втручання регуляторних інституцій необхідно для захисту нових суб'єктів ринку телекомунікацій від негативного впливу з боку існуючих телекомунікаційних домінантів та для запобігання їх антиконкурентних дій, які гальмують вільну конкуренцію на ринку телекомунікаційних послуг.

Також важливим аспектом є прийняття рішень по комплексним питанням, які пов'язані з регулювання телекомунікаційної сфери без ретельної діагностики ситуації, тому необхідно застосовувати певні принципи прийняття ефективних рішень, щоб не витратити час на вирішення подібних ситуацій. Попереднє визначення принципів дозволяє уникати непотрібного обговорення та обґрунтування. Рішення регулюючих інституцій повинні бути обов'язково транспарентними та забезпечувати можливість суспільству їх обговорення та вдосконалення.

Для стимулювання ефективної роботи суб'єктів телекомунікаційної сфери впроваджуються процеси регулювання, які зарекомендували себе з позиції ефективності. У телекомунікаційній галузі повинен постійно здійснюватися процес обміном інформацією за підсумками ефективної соціально-економічно операторської або провайдерської діяльності.

Принцип прогресивності орієнтує систему регулювання телекомунікаційної сфери на сучасні стратегічні наукові концепції, практичні розробки національних та міжнародних суб'єктів телекомунікаційного ринку.

Основними сферами та інструментами регулювання на ринку телекомунікаційних послуг є:

- ліцензування телекомунікаційних послуг;
- патентування нових телекомунікаційних послуг;
- інтеграційна взаємодія;
- ціноутворення та його регулювання;
- внутрішньогалузева конкурентна політика.

Класифікація нетарифного регулювання у телекомунікаційній сфері розподіляє всі інструменти у наступні групи:

- заходи втручання державних інституцій у телекомунікаційну галузь;
- особливості митних та адміністративних процедур, які пов'язані з телекомунікаційною сферою;
- стандарти та інші спеціальні вимоги до телекомунікаційних послуг;
- специфічні бар'єри на ринку телекомунікаційних послуг;
- імпорتنі податки та збори на телекомунікаційні послуги.

Також необхідно відмітити, що за рахунок синергії можливе збільшення ефективності функціонування телекомунікаційної галузі в результаті внутрішньогалузевої інтеграції, злиття окремих сегментів в єдину систему за рахунок емерджентності та керуючого впливу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, інституційне регулювання відіграє суттєву роль у розвитку конкурентного середовища на національному ринку телекомунікаційних послуг. Запропоновані регуляторні принципи розвитку телекомунікаційних ринків у міжнародному макроекономічному середовищі можуть бути адаптовані для потреб національних економік, які знаходяться у трансформаційних умовах або тих ринків телекомунікаційної сфери, які тільки виокремили лібералізаційний напрям функціонування. Загальні принципи ефективного регулювання розвитку телекомунікаційних ринків повинні обов'язково мати стратегічну ознаку.

Запропонована система концептуально-методологічних принципів відображає найважливіші сучасні вимоги до ефективного регулювання розвитку операторів, провайдерів, виробників та постачальників технічних засобів телекомунікацій і найбільш повно

характеризує його сутність та значення у сучасних умовах функціонування телекомунікаційної сфери. Цілеспрямоване дотримання запропонованих концептуально-методологічних принципів виступає неодмінною умовою якісного вирішення стратегічних завдань ефективного регулювання процесів у телекомунікаційній галузі національної економіки.

Список використаних джерел

1. Франчук О.П. Державне регулювання ринку телекомунікаційних послуг в умовах структурних трансформацій національної економіки. Причорноморські економічні студії. Науковий журнал. Одеса, 2017. Випуск 13. С. 57-61.
2. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. Офіційний вісник України. 2013. № 44. Ст. 79.
3. Ринок телекомунікацій, його форми та властивості. Аналітичні матеріали Державного університету телекомунікацій. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/n_5242_39693430.pdf
4. Григор'єв Г.С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації: монографія. Херсон: Олді-плюс, 2017. 380 с.

References

1. Franchuk O.P. State regulation of the market of telecommunication services in the conditions of structural transformations of the national economy. Black Sea Economic Studies. Scientific journal. Odesa, 2017. Issue 13. pp. 57-61. (in Ukrainian)
2. On approval of the Strategy of Information Society Development in Ukraine. Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 15.05.2013 No. 386-p. Official Bulletin of Ukraine. 2013. № 44. Art. 79. (in Ukrainian)
3. Telecommunications market, its forms and properties. Analytical materials of the State University of Telecommunications. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/n_5242_39693430.pdf (in Ukrainian)
4. Hryhoriev H.S. Theoretical and methodological foundations of state regulation of financial and economic processes in the conditions of globalization: monograph. Kherson: Oldi-Plus, 2017. 380 p. (in Ukrainian)

КУЗЬМІН

Олег Євгенович

oleh.y.kuzmin@lpnu.ua

УДК 334.7

КОМАРНИЦЬКА

Ганна Омелянівна

hanna.komarnytska@lnu.edu.ua

ПЕРЕДУМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

д.е.н., професор, директор,
Національний університет
«Львівська політехніка»,
Навчально-науковий інститут
економіки і менеджменту

PREREQUISITES FOR INVESTMENT AND INNOVATION INVOLVEMENT BASED ON PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

к.е.н., доцент, в.о. зав. кафедри,
Львівський національний
університет імені Івана Франка

KUZMIN Oleh Yevhenovych – Doctor of Economics, Professor, Head, Educational and Scientific Institute of Economics and Management of National University "Lviv Polytechnic"

KOMARNYTSKA Hanna Omelianivna – PhD in Economics, Associate Professor, acting Head of department, Lviv National University after Ivan Franko

У статті розвинуто модель залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства, що на відміну від існуючих інтегрує державний і ринковий вектори управління такими процесами, які завдяки своєму інструментарію впливають на державно-партнерський потенціал та державно-партнерську привабливість територіального утворення, забезпечуючи баланс інтересів різних груп стейкхолдерів. Наведена модель дає змогу працівникам економічних підрозділів керівних органів територіальних утворень, з одного боку, здійснювати ефективніше використання прямих і непрямих методів управління державно-приватним партнерством для залучення інвестицій та інновацій, визначати стратегію, тактику і політику в цьому напрямку, а з іншого – враховувати вплив ринкового вектора такого управління.

* * *

В статье развито модель привлечения инвестиций и инноваций на основе государственно-частного партнерства, что в отличие от существующих интегрирует государственный и рыночный векторы управления такими процессами, которые благодаря своему инструментарию влияют на государственно-партнерский потенциал и государственно-партнерскую привлекательность территориального образования, обеспечивая баланс интересов различных групп стейк-холдеров. Приведенная модель позволяет работникам экономических подразделений руководящих органов территориальных образований, с одной стороны, осуществлять более эффективное использование прямых и косвенных методов управления государственно-частным партнерством для привлечения инвестиций и инноваций, определять стратегию, тактику и политику в этом направлении, а с другой – учитывать влияние рыночного вектора такого управления.

* * *

The public-private partnership mechanism is an effective way of involving investment and innovation and it is especially important nowadays in the context of the domestic economy. It has considerable potential to solve urgent problems of territorial entities on the innovation and investment basis. This is because the economic potential of almost every such entity has large unused reserves.

The article proposes a model of investments and innovations attraction based on the public-private partnership, which combines public and market vectors. The public vector includes strategy, tactics and policy of public-private partnership development, as well as methods of direct and indirect state management of this type of partnership. The market vector of public-private partnerships management aimed to attract investment and innovation include demand for investment and innovation resources, opportunities to use alternative sources of financing investment and innovation, a supply of investment and innovation resources and interests of the territorial entity's population.

This model enables employees of economic units of governing bodies of territorial entities to use more effectively direct and indirect methods of managing public-private partnerships aimed to attract investment and innovation, to determine strategy, tactics and policies in this direction, to take into account the impact market vector of such management.

The public vector of investments and innovations involvement based on public-private partnership is characterized. Some of the components include the vision of the public-private partnership, its strategic goals, directions of activities to achieve the goals of the public-private partnership, as well as operational goals. It is emphasized that the public vector of managing public-private partnerships for attracting investments and innovations includes, first of all, a clearly defined strategy and tactics for the development of this type of partnership between public and private partners.

The methods of public administration of public-private partnership for investments and innovations attraction are distinguished. Thus, direct public management of the public-private partnership development covers: development and improvement of the legal framework of public-private partnership; development and improvement of institutional, organizational and functional support of public-private partnership; development and improvement of information infrastructure; financing specific public-private partnership's projects and identifying priority ones. Indirect management of public-private partnership development aimed to attract investment and innovation include developing long-term programs on development of state and territorial entities; indirect stimulation of public-private partnership's projects; formation of prerequisites for the development of management competencies in the field; the use of marketing tools to promote public-private partnership's ideas.

Ключові слова: державний партнер, державно-приватне партнерство, інвестиції, інновації, орган державної влади, партнерство, підприємство, приватний партнер

Ключевые слова: *государственный партнер, государственно-частное партнерство, инвестиции, инновации, орган государственной власти, партнерство, предприятие, частный партнер*

Keywords: *public partner, public-private partnership, investments, innovations, public authority, partnership, enterprise, private partner*

ВСТУП

У ринкових умовах господарювання, навіть попри високий рівень потенціалу інвестиційного та інноваційного характеру, все ж більшість територіальних утворень не мають достатньо капіталу для реалізації суспільно значимих проєктів. Відтак, вони вимушені шукати альтернативні шляхи залучення необхідного фінансового капіталу та застосування інших механізмів розв'язання зазначених завдань, наприклад, через застосування державно-приватного партнерства.

Як свідчить огляд й узагальнення літературних джерел (Й. Аббасі, Н. Агазарян, О. Акіліна, Д. Амунц, А. Апаров, А. Баженов, С. Байрамов, І. Біла, А. Білоус, К. Бодзонь, М. Бусо, С. Ванг, В. Варнавський, О. Вінник, О. Головінов, М. Горожанкіна, С. Грищенко, Т. Губанова, О. Гудзь, І. Деменков, І. Дубок, Ю. Залознова, Е. Іллічова, М. Карпа, Й. Ке, Б. Кірс, Н. Клевцевич, А. Клименко, А. Козлов, В. Круглов, І. Макаров, О. Малін, М. Мані, М. Мащенко, К. Пашинська, І. Петрова, С. Підгасць, О. Полякова, В. Пучков, Т. Савостенко, Б. Сидиков, А. Стенгер, О. Тофанюк, А. Яценко та ін.), механізм державно-приватного партнерства є також дієвим шляхом залучення інвестицій та інновацій, що сьогодні особливо важливо в умовах вітчизняної економіки. Так, порівняно з багатьма економічно розвинутими країнами Україна, за твердженнями експертів, надалі істотно відстає як за рівнем здійснення діяльності у сфері дослідження та розвитку, так й за рівнем розвитку інноваційної культури суспільства. Позитивних змін у цьому контексті потребує: зростання вартості капіталу, що припадає на одного працівника підприємства, здійснення інвестицій у проєкти з високим рівнем доданої вартості, імпорт сучасних технологій та ноу-хау, усунення перешкод на шляху співпраці науки та бізнесу, вдосконалення нормативно-правової бази у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності тощо.

Таким чином, державно-приватне партнерство має чималий потенціал для розв'язання нагальних проблем територіальних утворень на інноваційно-інвестиційних засадах. Це пов'язано і з тим, що економічний потенціал практично кожного такого утворення має великі незадіяні резерви.

Результати виконаних досліджень дають змогу стверджувати про актуальність побудови моделі залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства, що поєднуватиме державний та ринковий вектори. Її основою повинні стати поняття державно-партнерської привабливості та державно-партнерського потенціалу територіального утворення.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є розвиток моделі залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства, що інтегруватиме державний і ринковий вектори управління такими процесами. Відтак, об'єкт

дослідження – державно-приватне партнерство як можливість залучення інновацій та інвестицій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для вирішення окреслених завдань у роботі застосовані різні методи дослідження, а саме: системний – для побудови моделі залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства; методи групування і систематизування – під час виокремлення методів державного управління цим партнерством для залучення інвестицій та інновацій; методи аналізу і синтезу – для ідентифікування складових формування державно-партнерської привабливості територіального утворення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства пов'язане з дією двох векторів:

- державний вектор;
- приватний вектор.

Державний вектор управління державно-приватним партнерством для залучення інвестицій та інновацій включає, передусім, наявність чітко окресленої стратегії і тактики розвитку цього виду партнерства між державним та приватним партнерами. Загалом такі стратегія і тактика є передумовою трансформаційних змін як держави загалом, так і територіальних утворень зокрема. У цьому контексті слід зауважити, що європейський вектор розвитку української економіки зумовив необхідність іншого трактування важливості стратегічного планування, зокрема, й стратегічного розвитку державно-приватного партнерства. З огляду на це кожна держава і її територіальні утворення повинні ставити собі запитання, чи їхні сформовані стратегії є інструментом розвитку державно-приватного партнерства і за яких умов цей розвиток можна буде забезпечити. Предмет стратегії розвитку такого партнерства повинен охоплювати і зовнішні чинники, які впливають чи впливатимуть на зазначену сферу.

В аналізованому контексті слід зауважити, що кожне територіальне утворення повинно тією чи іншою мірою мати певну візію розвитку державно-приватного партнерства, для досягнення якої слід реалізовувати відповідні заходи. Це загалом стосується кожного такого утворення, яке бере участь у глобальних конкурентних відносинах для залучення приватного капіталу на засадах державно-приватного партнерства.

Предметом стратегії розвитку державно-приватного партнерства є визначення напрямків перспективної діяльності у зазначеній сфері та формування умов для їхнього впровадження, що дасть змогу в т.ч. забезпечити залучення інвестицій та інновацій. Органи державної влади на своєму рівні повинні визначати власне дерево цілей стосовно розвитку державно-

приватного партнерства та їхній взаємозв'язок.

Сильними боками державного вектора управління державно-приватним партнерством для залучення інвестицій та інновацій на стратегічному і тактичному рівнях повинні бути:

- врахування полівекторності до формування стратегії розвитку державно-приватного партнерства, що ґрунтується на забезпеченні рівноважного розвитку та підтримці конкурентоспроможності;
- створення умов для розвитку пріоритетних для держави чи її територіального утворення сфер науки, а також генерування та поширення інновацій;
- визначення пріоритетних напрямків діяльності, що конкретизуватимуться в окремих програмах розвитку державно-приватного партнерства, які надалі можуть бути основою для розвитку державно-приват-

ного партнерства територіальних громад нижчих рівнів державного управління;

– формування напрямків спеціалізації територіального утворення тощо.

Таким чином, державний вектор управління державно-приватним партнерством для залучення інвестицій та інновацій повинен охоплювати низку важливих компонентів (рис. 1).

Очевидно, що в аналізованому контексті кожне територіальне утворення повинно чітко розуміти поняття візії державно-приватного партнерства, відповідних стратегічних цілей, напрямків їхнього досягнення, а також операційних цілей. Слід також мати достатні методологічні знання у зазначеній сфері, а також володіти найновішими науковими досягненнями за цією проблематикою.

Рис. 1. Окремі компоненти державного вектору управління державно-приватним партнерством для залучення інвестицій та інновацій [виокремлено авторами]

Під час визначення стратегії та тактики розвитку державно-приватного партнерства для залучення інвестицій та інновацій територіальні утворення повинні визначити для себе пріоритетний метод виконання цих робіт (як свідчить досвід економічно успішних країн, у практиці це найчастіше експертно-суспільний метод) [1, с.238].

Якщо все ж пріоритетними стають експертні оцінки за результатами громадських (суспільних) консультацій, доцільно визначитись із сферою таких консультацій. Як показує практика, чим ширшими є межі консультацій, тим більше ризиків розвитку державно-приватного партнерства можна охопити і тим більш конкретні стратегічні та тактичні цілі можна сформулювати за цією сферою.

Як свідчить огляд й узагальнення літературних джерел [2-4], а також результати вивчення практики розроблення стратегій розвитку державно-приватного партнерства економічно розвинутих країн світу, найчастіше методичним інструментарієм при цьому є SWOT-аналіз. Причому, важливо, щоб можливості та загрози розглядалися у широкому розумінні, виходячи за межі територіального утворення.

Стратегія і тактика розвитку державно-приватного партнерства для залучення інвестицій та інновацій надалі визначають відповідну політику розвитку такого партнерства. Така політика, своєю чергою, визначає методи державного управління у зазначеній сфері прямого і непрямого характеру (рис. 2).

Рис. 2. Методи державного управління державно-приватним партнерством для залучення інвестицій та інновацій [виокремлено авторами]

Слід зауважити, що політика розвитку державно-

приватного партнерства за своєю сутністю є корот-

кою декларацією основних намірів та зобов'язань територіального утворення із забезпечення використання цього виду партнерства, в т.ч. і для залучення інвестицій та інновацій. Компонентами такої політики є принципи управління, підходи і показники результативності проектів, ризики тощо [5, с. 136]. Політика розвитку державно-приватного партнерства конкретизується у часткових політиках і повинна формалізувати найбільш загальні базові правила у сфері такого партнерства, а також окреслити його роль, значення та очікувані перспективи для територіального утворення.

Пряме державне управління розвитком державно-приватного партнерства для залучення інвестицій та інновацій охоплює:

- розвиток та вдосконалення нормативно-правової бази державно-приватного партнерства;
- розвиток та вдосконалення інституційного та організаційно-функціонального забезпечення державно-приватного партнерства;
- розвиток та вдосконалення інформаційної інфраструктури;
- фінансування конкретних проектів державно-приватного партнерства і визначення пріоритетних з них.

Так само непряме управління розвитком державно-приватного партнерства для залучення інвестицій та інновацій включає:

- розроблення довгострокових програм розвитку держави та територіальних утворень;
- непряме стимулювання реалізації проектів державно-приватного партнерства;

– формування передумов для розвитку управлінських компетенцій у сфері партнерства;

– використання маркетингових інструментів пропагування ідей державно-приватного партнерства.

У межах моделі залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства ринковий вектор управління цим видом партнерства охоплює чотири складових, а саме:

- попит на інвестиційні та інноваційні ресурси;
- пропозиція інвестиційних та інноваційних ресурсів;
- можливість використання альтернативних джерел фінансування інвестиційно-інноваційних заходів;
- інтереси населення територіального утворення.

Важливо наголосити на тому, що ринковий вектор управління державно-приватним партнерством для залучення інвестицій та інновацій повинен ретельно враховуватися територіальним утворенням. Причому, мова не йде про те, щоб це було чітко обумовлено і відображено у переліку стратегічних пріоритетів органів державної влади, а щоб ця проблематика розглядалася з позиції стратегічних розробок. Натомість, як свідчить практика, ринкові чинники у взаємозв'язку з державно-приватним партнерством розглядаються найчастіше за залишковим принципом або враховуються лише випадковим чином [6-9].

На основі вищенаведеного є можливим запропонувати модель залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства, що поєднує державний та ринковий вектори (рис. 3).

Рис. 3. Модель залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства [побудовано авторами]

Загалом сьогодні слід констатувати необхідність усестороннього діагностування державно-приватного партнерства на предмет можливості залучення з його допомогою інвестицій та інновацій, а також виведення процесів управління ним в межах територіального утворення на якісно новий – стратегічний рівень. Не менш важливо – розподіляти функції такого управління між керівними органами та посадовими особами за усією владною вертикаллю.

Територіальне утворення, яке має реальний намір залучати інвестиції та інновації на засадах державно-приватного партнерства, повинне сформувати з цією метою сприятливі організаційні умови. Наприклад, слід здійснювати оцінювання викликів зовнішнього стосовно утворення середовища, генерувати «дерево» цілей, ідентифікувати ключові точки дотику органу державної влади і бізнесу під час розв'язання суспільно значимих проблем громади, формувати регламенти у зазначеній сфері державно-приватного партнерства, виявляти сильні та слабкі боки, а також можливості і загрози.

ВИСНОВКИ

Таким чином, розвинуто модель залучення інвестицій та інновацій на засадах державно-приватного партнерства, яка інтегрує державний і ринковий вектори управління такими процесами, що завдяки своєму інструментарію впливають на державно-партнерський потенціал та державно-партнерську привабливість територіального утворення.

Наведена модель дає змогу працівникам економічних підрозділів керівних органів територіальних утворень, з одного боку, здійснювати ефективніше використання прямих і непрямих методів управління державно-приватним партнерством для залучення інвестицій та інновацій, визначати стратегію, тактику і політику в цьому напрямку, а з іншого – враховувати вплив ринкового вектора такого управління.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку повинні полягати у пошуку проблемних сфер, ідентифікуванні можливостей й окресленні ключових напрямків залучення інвестицій та інновацій з використанням моделі державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Kryvinska N. *Building Consistent Formal Specification for the Service Enterprise Agility Foundation. The Society of Service Science, Journal of Service Science Research, Springer. 2012. Vol. 4. No. 2. Pp. 235-269.*
2. Савостенко Т. Застосування механізму державно-приватного партнерства під час реалізації регіональних інвестиційних програм. *Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. № 3. С. 179-189.*
3. Пирог О.В., Томич М.І. *Зовнішньоекономічні аспекти державно-приватного партнерства. Вісник Дніпровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». 2018. № 10. С. 76-85.*
4. Kuzmin O., Honchar M., Zhezhukha V., Ovcharuk V.

Simulating and Reengineering Stress Management System-Analysis of Undesirable Deviations. In: Kryvinska N., Greguš M. (eds) Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies. 2019. Vol. 20. Springer, Cham. pp. 311-330.

5. Kaczor S., Kryvinska N. *It is all about Services - Fundamentals, Drivers, and Business Models. The Society of Service Science, Journal of Service Science Research. Springer. Vol. 5. № 2. 2013. pp. 125-154.*

6. Molnar E., Molnar R., Kryvinska N., Gregus M. *Web Intelligence in practice. The Society of Service Science, Journal of Service Science Research, Springer. Vol. 6. № 1. 2014. pp. 149-172.*

7. Ovcharuk V., Kuzmin O., Zhezhukha V. *Economic evaluation of administration systems in the context of management business processes reengineering. Economics, Entrepreneurship, Management. 2019. Vol. 6. № 1. pp. 1-12.*

8. Gregus M., Kryvinska N. *Service Orientation of Enterprises - Aspects, Dimensions, Technologies. Comenius University in Bratislava. 2015.*

9. Kryvinska N., Gregus M. *SOA and its Business Value in Requirements, Features, Practices and Methodologies. Comenius University in Bratislava. 2014.*

References

1. Kryvinska N. *Building Consistent Formal Specification for the Service Enterprise Agility Foundation. The Society of Service Science, Journal of Service Science Research, Springer. 2012. Vol. 4. No. 2. Pp. 235-269.*
2. Savostenko T. *Use of the public-private partnership mechanism in the implementation of regional investment programs. Public administration and local self-government. 2015. № 3. pp. 179-189. (In Ukrainian).*
3. Pyroh O., Tomych M. *Foreign economic aspects of public-private partnership. Bulletin of the Dnipro University. World Economy and International Economic Relations Series. 2018. № 10. pp. 76-85. (In Ukrainian).*
4. Kuzmin O., Honchar M., Zhezhukha V., Ovcharuk V. *Simulating and Reengineering Stress Management System-Analysis of Undesirable Deviations. In: Kryvinska N., Greguš M. (eds) Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies. 2019. Vol. 20. Springer, Cham. pp. 311-330.*
5. Kaczor S., Kryvinska N. *It is all about Services - Fundamentals, Drivers, and Business Models. The Society of Service Science, Journal of Service Science Research. Springer. Vol. 5. № 2. 2013. pp. 125-154.*
6. Molnar E., Molnar R., Kryvinska N., Gregus M. *Web Intelligence in practice. The Society of Service Science, Journal of Service Science Research, Springer. Vol. 6. № 1. 2014. pp. 149-172.*
7. Ovcharuk V., Kuzmin O., Zhezhukha V. *Economic evaluation of administration systems in the context of management business processes reengineering. Economics, Entrepreneurship, Management. 2019. Vol. 6. № 1. pp. 1-12.*
8. Gregus M., Kryvinska N. *Service Orientation of Enterprises - Aspects, Dimensions, Technologies. Comenius University in Bratislava. 2015.*
9. Kryvinska N., Gregus M. *SOA and its Business Value in Requirements, Features, Practices and Methodologies. Comenius University in Bratislava. 2014.*

ПОБЕРЕЖЕЦЬ
Ольга Валеріївна
olga-poberezhec@ukr.net

УДК 336.221

ПАНФІЛЕНКО
Євгенія Олександрівна
evgenia30.04.1997@gmail.com

**ПРОБЛЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ ТА ОЦІНКИ ДОВГОСТРОКОВИХ
ЗОБОВ'ЯЗАНЬ**

**PROBLEMS OF ACCOUNTING AND LONG-
TERM CONNECTIONS EVALUATIONS**

д.е.н., професор, Одеський
національний університет
імені І. І. Мечникова

студент, Одеський національний
університет імені І. І.
Мечникова

POBEREZHETS Olha Valeriivna – Doctor of Economics, Professor, Odesa National University after I.I. Mechnykov

PANFILENKO Yevheniia Oleksandrivna – student, Odesa National University after I.I. Mechnykov

У статті розглянуто проблеми бухгалтерського обліку на сучасному етапі та оцінки довгострокових зобов'язань, розкрито інформацію про трактування довгострокових зобов'язань, відображення її у звітності та вдосконалення бухгалтерського обліку. Визначено, що довгострокові зобов'язання є джерелом фінансування довгострокових проектів підприємства. Представлено загальні індикатори довгострокових зобов'язань, які дають можливість оцінити стан та рівень даних джерел фінансування. Визначення довгострокових зобов'язань, оцінка та розкриття інформації про них в балансі з метою уникнення подачі користувачам обліково-аналітичної інформації викривлених даних відіграє важливу роль в організації і методиці бухгалтерського обліку.

* * *

В статье рассмотрены проблемы бухгалтерского учета на современном этапе и оценки долгосрочных обязательств, раскрыта информация о трактовке долгосрочных обязательств, отражение ее в отчетности и совершенствование бухгалтерского учета. Определено, что долгосрочные обязательства являются источником финансирования долгосрочных проектов предприятия. Представлены основные индикаторы долгосрочных обязательств, которые дают возможность оценить состояние и уровень данных источников финансирования. Определение долгосрочных обязательств, оценка и раскрытие информации о них в балансе дает возможность избежать подачи пользователям учетно-аналитической информации искаженных данных, что играет важную роль в организации и методике бухгалтерского учета.

* * *

The article deals with the problems of accounting at the present stage and the estimation of long-term liabilities, discloses information about the treatment of long-term liabilities, its reflection in the reporting and improvement of accounting. One of the problems with the methodology and organization of accounting for long-term liabilities and displaying them in the balance sheet is the method of estimating such liabilities. Long-term liabilities are intended to mean liabilities that are to be repaid in a period that exceeds the operating cycle of an entity beginning with the balance sheet date, or more than twelve months. It has been determined that long-term commitments are a source of financing for long-term enterprise projects. General indicators of long-term commitments are presented, which give an opportunity to estimate the status and level of these sources of funding. With discounting, the present value is calculated. Discounting allows you to bring the cost of an enterprise's resources to one common time denominator. The lender is more interested in the amount of the extension and the borrower is discounting. The loan agreement and the calculation of the discount rates set the interest rate on borrowed capital and take it as a basis. It is noted that the present and the book value of long-term borrowings, which accrue interest, is different from their book value, the question arises as to which accounts and where to balance this difference. Defining long-term liabilities, estimating and disclosing them in the balance sheet to avoid giving users of accounting and analytical information of distorted data plays an important role in the organization and methodology of accounting. A separate range of proposals to disclose the interpretation of long-term liabilities, reflect them in financial statements, and improve accounting techniques will in some way increase the informative nature and dynamic of financial statements and increase the efficiency of financial management of an entity.

Ключові слова: довгострокові зобов'язання, проблеми бухгалтерського обліку, поточні зобов'язання, власний капітал, дисконтування

Ключевые слова: долгосрочные обязательства, проблемы бухгалтерского учета, текущие обязательства, собственный капитал, дисконтирование

Keywords: long-term liabilities, accounting problems, current liabilities, equity, discounting

ВСТУП

Об'єктивну необхідність використання суб'єктами підприємницької діяльності окрім власного капіталу ще й позикового породжують ринкові умови господарювання. До утворення зобов'язань призводить залучений із зовнішніх джерел капітал. Потреба у кредитах має найчастіше короткотерміновий характер і виникає для поповнення оборотних коштів. Але довгострокові зобов'язання відіграють особливу роль серед

позикових ресурсів підприємств, які є основним джерелом формування капітальних інвестицій і довгострокового робочого капіталу. Розв'язанням проблемних питань бухгалтерського обліку довгострокових зобов'язань займалися вітчизняні та зарубіжні вчені. Серед вітчизняних: С. Голов, Ф. Бутинець, Н. Малуго, Л. Горецька, Л. Чижевська, Р. Грачова, З. Задорожний, С. Зубілевич, Я. Крупка, М. Кужельний, С. Калюга, В. Калюга, серед зарубіжних – Д. Шорт,

Х. Андерсон, Б. Нідлз, Д. Колдуелл, Г. Велш, В. Палій.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є вдосконалення та вирішення проблем бухгалтерського обліку та оцінки довгострокових зобов'язань, розкриття інформації про яких у звітності забезпечать підвищення достовірності показників фінансової звітності та ефективність управління.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методичною базою даної роботи були окремі положення наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі бухгалтерського обліку, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

У вивченні поставленого питання використані наступні методи: аналіз і синтез та системний аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ

Функціонуючі підприємства завжди мають у пасиві балансу меншу чи більшу частку позиченого капіталу, оскільки власного капіталу не завжди вистачає для розширення масштабів виробництва. Залучений в оборот підприємства капітал має назву зобов'язань.

Довгострокові зобов'язання є джерелом фінансування довгострокових проєктів підприємства. Зобов'язання підприємства відіграють важливу роль в його господарській діяльності. Практично кожне велике підприємство, що займається виробництвом має зобов'язання, термін яких більший одного року [3].

Усі довгострокові зобов'язання поділяються на чотири групи (табл. 1).

Таблиця 1

Групування довгострокових зобов'язань

Довгострокові зобов'язання	Зобов'язання, що не є поточними: довгострокові кредити банків
	Інші довгострокові зобов'язання: заборгованість за випущеними облігаціями, за довгостроковими векселями, за фінансовою орендою
	Довгострокові забезпечення (гарантійні зобов'язання, витрати на оплату майбутніх відпусток)
	Відстрочені податкові зобов'язання

Спеціального положення бухгалтерського обліку у національних стандартах немає, яке б регулювало порядок організації і методики бухгалтерського обліку довгострокових зобов'язань. Велика кількість підприємств довгострокові зобов'язання відображає в балансі, на які нараховуються відсотки. У п. 10 П(С)БО 11 «Зобов'язання» визначено, що довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються у балансі за їх теперішньою вартістю, а визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язання [4]. Згідно з п. 23 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» підприємство повинно висвітлювати обрану облікову політику шляхом оцінки статей звітності й опису [3]. Одночасно конкретні приклади розрахунків теперішньої вартості довгострокових зобов'язань та висвітлення обраної політики стосовно їх відображення у фінансовій звітності у нормативних та літературних джерелах відсутні, а тому обраний напрям дослідження є своєчасним та актуальним.

Однією з проблем, яка впливає на структуру довгострокових зобов'язань, наведене в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначення: довгострокові зобов'язання – всі зобов'язання, які не є поточними [3]. Можна зробити висновок з такого визначення, що всі заборгованості підприємства, які підпадають під визначення зобов'язань, поділяють на дві групи:

I – зобов'язання, які не можна віднести до поточних, тобто довгострокові зобов'язання;

II – поточні зобов'язання.

Але, це суперечить класифікації, яка наведена у п. 6 П(С)БО 11 «Зобов'язання», де, окрім вищенаведених, виділені ще такі види зобов'язань, як непередбачені зобов'язання, забезпечення та доходи майбутніх періодів.

Визначення довгострокових зобов'язань, наведене у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», по своїй суті є надто загальним. Тому необхідно

точно визначити, які саме зобов'язання входять до складу довгострокових.

Таким чином, під довгостроковими зобов'язаннями пропонується розуміти зобов'язання, які мають бути погашені в період, який перевищує операційний цикл підприємства починаючи з дати балансу, чи період більш, ніж через дванадцять місяців. Варті уваги визначення, яке наводять І. Кравченко, С. Зубілевич, Н. Юревич, О. Прокопенко: довгострокові зобов'язання – зобов'язання, які повинні бути погашені протягом більше як 12 місяців, або протягом періоду більшого, ніж один операційний цикл підприємства з дати балансу, якщо такий цикл становить більш як 12 місяців [2, с. 171].

В.Ф. Палій та В.В. Палій під довгостроковими зобов'язаннями розуміють заборгованість за кредитами і позиками, термін погашення яких настає не раніше, ніж через 12 місяців від дати складання звітності [1, с. 255]. Так само В. Гетьман зазначає, що довгострокові зобов'язання – це зобов'язання, «отримані організацією на довший термін (більш ніж один рік) позикові засоби для інвестицій в основний капітал, придбання або будівництво об'єктів основних засобів, необоротних активів та ін.». Цікаве трактування довгострокових зобов'язань наводять Х. Андерсон, Б. Нідлз, Д. Колдуелл: «Кредиторська заборгованість, яку не планують погасити протягом наступного року, або звичайного операційного циклу, відносять до довгострокових зобов'язань» [2, с. 179]. Не варто опиратись в умовах поділу зобов'язань на плани підприємства, тому що вони можуть не збігатись із реальними подіями.

Однією з проблем методики і організації бухгалтерського обліку довгострокових зобов'язань та відображення їх у балансі є методика оцінки такого виду зобов'язань. Згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання», довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються у балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості довгостроко-

вих зобов'язань залежить від умов та виду зобов'язань і визначається як дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання у процесі звичайної діяльності підприємства [4].

За допомогою дисконтування здійснюються розрахунки теперішньої вартості. Дисконтування дозволяє привести вартість ресурсів підприємства до од-

ного спільного часового знаменника. Необхідність цього пояснюється тим, що грошові ресурси, які є в наявності сьогодні, не будуть рівноцінними грошовим ресурсам, які очікується отримати в майбутньому, оскільки такі фактори, як ризик, інфляція, оборотність, призводять до зміни вартості грошей у часі. Тому операції з довгостроковими зобов'язаннями завжди пов'язані з такими величинами (рис. 1).

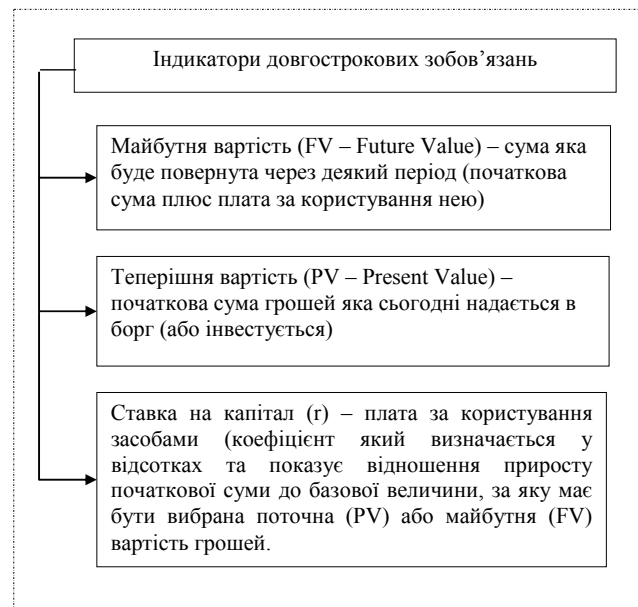

Рис. 1. Індикатори довгострокових зобов'язань

Як для бухгалтера-практика проблема оцінки довгострокових зобов'язань полягає у складному розрахунку теперішньої вартості цих зобов'язань. Позичодавця більш цікавить сума нарощування, а позичальника – дисконтування. У договорі кредитування і розрахунку коефіцієнтів дисконтування встановлюється ставка відсотка за позиковий капітал й її беруть в основу. Але якщо договірна ставка на позиковий капітал істотно відрізняється від середньої, слід брати за основу середню ринкову ставку, яка реальніше відображає вартість залученого капіталу.

Беручи до уваги, що теперішня та облікова вартість довгострокових зобов'язань за позиками, на які нараховуються відсотки, відрізняється від облікової їх вартості, виникає питання, на яких рахунках та де у балансі відображати цю різницю. В Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій немає конкретного рахунку, на якому відображаються такі різниці, однак є вказівка, що на рахунку 55 «Інші довгострокові зобов'язання» узагальнюється інформація про розрахунки з іншими кредиторами та за іншими операціями, заборгованість за якими не є поточною та облік яких не відображається на решті рахунків класу 5. Також немає вказівок стосовно статті балансу, в якій мають бути відображені різниці між номінальною і теперішньою вартістю довгострокових зобов'язань в НП(С)БО 1. Для того щоб вирішити ці проблеми пропонується ввести рахунок 57 «Різниця між теперішньою та номінальною вартістю довгострокових зобов'язань», який буде кореспондувати з іншими рахун-

ками класу 5.

На дату балансу слід зробити довідку-розрахунок теперішньої вартості зобов'язання для запису сум на рахунок. Для збалансування активів і пасивів балансу підприємства на дату звітності форму балансу можна доповнити вписуванням рядком 481 «Різниця між номінальною та теперішньою вартістю довгострокових зобов'язань». У поясненні обраної облікової політики стосовно оцінки статей звітності необхідно вказати:

- за якою вартістю оцінено довгострокові зобов'язання, за якими сплачуються відсотки;
- загальну суму довгострокових зобов'язань, за якими нараховуються відсотки;
- прийнятий у розрахунках рівень інфляції;
- ставку на капітал, застосовану при оцінці довгострокових зобов'язань;
- різницю між оцінною та номінальною вартістю довгострокових зобов'язань;

Зазначена інформація потрібна для забезпечення зрозумілості та доречності досліджуваної кожної статті фінансової звітності суб'єкта господарювання.

ВИСНОВКИ

Таким чином, визначення довгострокових зобов'язань, оцінка та розкриття інформації про них у балансі з метою уникнення подачі користувачам обліково-аналітичної інформації викривлених даних відіграє важливу роль в організації і методиці бухгалтерського обліку. Саме тому окремий спектр пропозицій стосовно розкриття трактування довгострокових зобов'язань, відображення у фінансовій звітності, а також удосконалення методики бухгалтерського обліку

певним чином збільшить інформативність та динамічність фінансової звітності та підвищить ефективність управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Орлов І.В. Бухгалтерський облік і контроль довгострокових зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2010. 400 с.
2. Петрук О.М. Облік та аналіз договірних відносин: проблеми теорії та практики: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2009. 332 с.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затв. наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 р. за № 336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

References

1. Orlov I.V. Accounting and control of long-term obligations of business entities: theory and methodology: monograph. Zhytomyr: ZhDTU, 2010. 400 p. (in Ukrainian)
2. Petruk O.M. Accounting and analysis of contractual relations: problems of theory and practice: monograph. Zhitomir: ZHDTU, 2009. 332 p. (in Ukrainian)
3. National Accounting Standard (Standard) 1 "General Requirements for Financial Statements": Statement. By order of the Ministry of Finance of Ukraine 07.02.2013, No. 73, and registered with the Ministry of Justice of Ukraine on February 28, 2013 for № 336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (in Ukrainian)
4. National Accounting Standard (Standard) 11 "Commitment": Settlement. Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated January 31, 2000 No. 20. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (reference date 14.05.2019). (in Ukrainian)

САЗОНОВ

Роман Юрійович

УДК 339.727.22

МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
НА ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

магістр економіки,
асистент кафедри,
Київський національний
університет імені Тараса
Шевченка, голова ради,
ТОВ "Град інвестмент"

MECHANISM OF IMPROVEMENT OF THE INFLUENCE OF STATE
REGULATION ON INVESTMENT PROVISION OF THE ECONOMY
DEVELOPMENT OF UKRAINE

SAZONOV Roman Yuriiovych – master of Economics, assistant of the department, Kyiv National University after Taras Shevchenko, chairman of the board, Grad Investment LLC

Стаття присвячена формуванню структури та послідовності побудови та реалізації організаційно-економічного механізму вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України. У роботі виокремлено ознаки та системні властивості, які розкривають сутність даного механізму. Представлено послідовність формування інструментарію, структуру та схему впровадження у практику даного організаційно-економічного механізму. Запропоновано до складу механізму включити окремі елементи, що забезпечують вплив на конкретні складові системи, здатні забезпечити можливість реагувати на зміни умов навколишнього середовища, тобто – зробити цей механізм адаптивним. Це дає можливість створити цілісну систему відносин у складі організаційно-стійких і економічно-гнучких відносин для забезпечення цілеспрямованого розвитку економічних систем і можливості регулювання темпів і пропорцій структурних перетворень в процесі державного регулювання залучення інвестицій в економіку України.

* * *

Статья посвящена формированию структуры и последовательности построения и реализации организационно-экономического механизма совершенствования влияния государственного регулирования на инвестиционное обеспечение развития экономики Украины. В работе выделены признаки и системные свойства, которые раскрывают сущность данного механизма. Представлены последовательность формирования инструментария, структуру и схему внедрения в практику данного организационно-экономического механизма. Рекомендовано в состав предложенного механизма включить отдельные элементы, обеспечивающие влияние на конкретные составляющие системы, способные обеспечить возможность реагировать на изменения условий окружающей среды, то есть – сделать этот механизм адаптивным. Это дает возможность создать целостную систему отношений в составе организационно-устойчивых и экономически гибких отношений для обеспечения целенаправленного развития экономических систем и возможности регулирования темпов и пропорций структурных преобразований в процессе государственного регулирования привлечения инвестиций в экономику Украины.

* * *

The article is devoted to formation of structure and sequence of construction and realization of organizational and economic mechanism of improvement of influence of state regulation on investment support of development of economy of Ukraine. Research and use of potential of practical application of organizational and economic mechanism of improvement of influence of state regulation on investment support of development of economy of Ukraine is an objective necessity for intensification of investment process at the country level and realization of possibilities of further effective interaction of the state with domestic and foreign investors, as well as investors between within the local and global investment capital markets. The features and system properties that reveal the essence of this mechanism are highlighted in the paper. The complexity of the methods of influence on different vector factors makes it necessary to form ways to ensure the integration and differentiation of elements and relationships to effectively regulate the processes of attracting investment in the national economy. The sequence of formation of tools, structure and scheme of implementation of this organizational and economic mechanism is presented. It is proposed to include in the mechanism of the individual elements that provide influence on specific components of the system, capable of providing the ability to respond to changes in environmental conditions, that is - to make this mechanism adaptive. This makes it possible to create a coherent system of relations as part of organizationally-stable and economically-flexible relations to ensure the purposeful development of economic systems and the possibility of regulating the pace and proportions of structural transformations in the process of state regulation of attracting investments into the Ukrainian economy. The results obtained in this article deepen and develop the methodological and practical principles of managing the system of regulation of investment support for the development of the national economy and may be the basis for further theoretical and applied research in the direction of developing an effective methodology and practical tools for managing the processes of attracting investments in the Ukrainian economy.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиції, національна економіка, механізм, організаційно-економічний механізм, розвиток економіки, система, структура

Ключевые слова: государственное регулирование, инвестиции, национальная экономика, механизм, организационно-экономический механизм, развитие экономики, система, структура

Keywords: state regulation, investments, national economy, mechanism, organizational and economic mechanism, economic development, system, structure

ВСТУП

Роль держави у забезпеченні ефективності інвестиційного забезпечення розвитку економіки полягає у

створенні умов для здорової конкуренції, усунення ринкових дисбалансів, зменшенні бар'єрів розвитку підприємництва, підтримці структурних змін й інтен-

сифікації масштабів мережевої взаємодії суб'єктів підприємництва (як внутрішньо-, так і міжгалузевої).

Дослідження досвіду державного регулювання інвестиційної діяльності в різних країнах світу дозволило прийти до висновку, що існуючі відмінності у ролі держави в економіці пов'язані не лише з умовами та чинниками залучення інвестицій в національну економіку, але й із засобами, які використовуються для реалізації регуляторної функції держави у цій сфері. Найбільших успіхів у регулюванні інвестиційної діяльності досягають ті країни, які ставлять за мету активізацію залучення інвестицій у національну економіку як пріоритетну, використовують при цьому комплекс обґрунтованих інструментів та заходів впливу, що реалізуються у формі певного організаційно-економічного механізму.

Дослідження і використання потенціалу застосування на практиці організаційно-економічного механізму вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України є об'єктивною необхідністю для активізації інвестиційного процесу на рівні країни та реалізації можливостей подальшої ефективної взаємодії держави із внутрішніми та іноземними інвесторами, а також інвесторів між собою в межах локального та глобального ринку інвестиційного капіталу.

Теоретичні та прикладні дослідження проблематики державного регулювання економіки здійснювали такі вітчизняні дослідники, як В.О. Лагутін [6], І.О. Лютий [7], Л.В. Осецький [8], І.І. Пасінович [9], О.А. Чугаєв [19] та ін. Існує досить значна кількість наукових публікацій, в яких пояснюється сутність, характеризується стан та актуалізується потреба активізації залучення інвестицій в національну економіку [1; 2; 4], а також ведеться пошук шляхів забезпечення ефективності державного регулювання залучення інвестицій у національну економіку, в т.ч. через систематизацію та структурування регуляторного інструментарію [3; 16].

Різні автори пропонують різне розуміння способів організації форм і методів такого регулювання для їх ефективного застосування на практиці [1; 12], розрізняються й підходи до трактування і структурування механізму реалізації інструментарію державного регулювання залучення інвестицій у національну економіку з огляду на специфіку його застосування в умовах конкретної країни [5; 9; 14; 15].

Чимало наукових робіт присвячено питанням здійснення інструментарію державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах України, з огляду на існуючі проблеми та перспективи [1; 3; 18]. Натомість, зважаючи на динамічну зміну умов економічної, та, зокрема, інвестиційної, діяльності в Україні (як і в інших країнах з транзитивною економікою), а також у світовій економіці в цілому, дослідження теоретико-методологічних основ і світового досвіду державного регулювання залучення інвестицій у національну економіку залишається актуальним і вимагає подальших наукових досліджень. Саме тому проблематика, порушена у цій статті, є актуальною, що й визначає мету та зміст дослідження.

МЕТОЮ СТАТТІ є формування структури та по-

слідовності побудови та реалізації організаційно-економічного механізму удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети, окресленої у статті, на емпіричному та теоретичному рівнях використано набір загальних, специфічних та технічних методів, таких як: метод абстракції; методи аналізу та синтезу; порівняння; індукція; методи систематизації, групування та логічного узагальнення. Методологія дослідження базується на системно-функціональному та провесному підходах до виявлення та вирішення кола проблем державного регулювання залучення інвестицій у національну економіку.

РЕЗУЛЬТАТИ

Застосування системного підходу у вирішенні проблеми формування ефективного організаційно-економічного механізму управління економічними системами дозволяє функціонування економічних систем, і вплив на це зовнішніх і внутрішніх факторів розглядати як динамічну систему в сукупності її найважливіших зв'язків, що сприяє знаходженню шляхів оптимізації цієї системи.

Оскільки державне регулювання залучення інвестицій в економіку України має реалізуватись системно, тобто, як стала, взаємопов'язана та взаємообумовлена сукупність елементів, то суть організаційно-економічного механізму удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України полягає у вирішенні проблеми підвищення ефективності та адекватності елементів і цілей даного механізму, що реалізується у межах системи державного регулювання.

У науковій літературі механізм визначається як система, призначена для забезпечення організації, функціонування та життєдіяльності суб'єкта [11]. Структура і зміст механізму змінюються у процесі розвитку суспільного виробництва [13]. Ряд вчених-економістів розглядають механізм як складну, багатопланову систему, однак висвітлюють його окремі складові [10; 17].

У ході дослідження літературних джерел виявлено, що основу сучасного організаційно-економічного механізму управління економічними системами складають дії організаційного та економічного характеру, спрямовані на забезпечення виробництва кінцевої продукції і реагують на вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які перешкоджають досягненню мети діяльності економічної системи. Водночас, більшість наукових позицій збігаються в тому, що ключовим фактором ефективності організаційно-економічного механізму управління економічними системами є властивість цього механізму до адаптивності у сучасних умовах невизначеності.

На думку автора цієї статті, організаційно-економічний механізм являє собою сукупність спрямованих дій для досягнення поставлених цілей за допомогою створення сприятливих умов для ефективного використання ресурсів. Постає проблема визначення основних методичних аспектів формування організаційно-економічного механізму вдосконалення впливу дер-

жавного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України, визначення його специфіки, функцій, структури та взаємозв'язку елементів з метою підвищення ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в країні.

Організаційно-економічний механізм вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України являє собою сукупність цілеспрямованих дій, яка представляє державне регулювання як відокремлену функцію господарювання, містить форми і методи державного регулювання, які розробляються і використовуються суб'єктом (органом) регулювання для свідомого і цілеспрямованого впливу на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України з метою його інтенсифікації та підвищення ефективності.

Вхідними елементами формування даного механізму є конкретний об'єкт і мета. Отже, важливим кроком в його побудові є узгодження зазначених елементів. Для цього цілям та завданням ставляться у відповідність ознаки (критерії), характерні для об'єкта, на підставі чого роблять оцінку цілей, тобто формують категорії цілі-критерії. Далі визначають чинники, на які необхідно впливати, щоб досягти визначених цілей. Якщо необхідна сукупність чинників не може бути сформована, то уточнюються цілі й формуються нові категорії об'єктної мети, а потім знову формуються цілі-критерії та фактори впливу.

Можна виділити такі базові елементи механізму удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України:

- система економічних методів, форм і показників;
- організаційна структура інвестиційного забезпечення розвитку економіки України;
- економічні, організаційні, правові, соціальні та інші методи державного регулювання залучення інвестицій в національну економіку.

До ознак, які розкривають сутність організаційно-економічного механізму удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України, слід віднести наступні (рис. 1).

До основних принципів ефективної реалізації організаційно-економічного механізму вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України слід, на думку автора, віднести: децентралізацію, комплексність, системність, гнучкість, відкритість, стабільність, спадкоємність, інноваційну спрямованість, адекватність соціально-економічної ситуації.

В основі організаційно-економічного механізму в сучасних умовах лежить оцінка основних факторів зовнішнього і внутрішнього середовища відносно аналізованої системи.

Особливу роль у ефективній реалізації даного механізму відіграє обрана стратегія розвитку. Тому що саме стратегічні аспекти найбільш суттєво впливають на успішність функціонування економічних систем загалом і окремих бізнес-процесів зокрема. У разі зміни стратегії можлива суттєва зміна пріоритетів розвитку і організаційної структури, а це зі свого боку зумовлює зміну структури та інструментального на-

повнення організаційно-економічного механізму. Виникає необхідність перерозподілу функцій між бізнес-процесами, а також узгодження бізнес-процесів за входами-виходами.

В організаційно-економічному механізмі вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України можна виділити такі аспекти функціонування:

1. Організаційний, що характеризує форму взаємозв'язків, відносну порівнянність обсягів, якості, підпорядкованості параметрів системи на певному рівні управління, тобто адміністративні, ієрархічні відносини регулювання процесів залучення інвестицій в національну економіку.

2. Економічний, що характеризує внутрішню суть і якість взаємозв'язків, можливості, пропорційність параметрів витрачання ресурсів, висвітлює проблеми функціонування і розвитку економічних систем та забезпечує досягнення певних, очікуваних кінцевих результатів.

Формування інструментарію організаційно-економічного даного механізму передбачає реалізацію таких кроків (рис. 2).

Водночас, організаційно-економічний механізм вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України включає наступні підсистеми (рис. 3):

1. Підсистема забезпечення.
2. Цільова підсистема.
3. Функціональна підсистема.

Отже, організаційно-економічний механізм вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України має досить складну структуру. Вона охоплює не тільки способи регулювання конкретних процесів, а й інструменти, тобто засоби регулювання, які використовуються окремими напрямами економічної політики [14].

Тому механізм державного регулювання інвестиційної діяльності повинен будуватися і аналізуватися за ієрархічним принципом: спочатку встановлюються функції системи, далі визначаються напрями проведення економічної політики, пов'язані з реалізацією цих функцій, потім відбирають інструменти втілення у життя цієї політики і, нарешті, розробляються заходи регулювання конкретних процесів.

Отже, вся цілісна система регулювання спрямована на реалізацію функцій забезпечення життєдіяльності суспільства, які держава бере на себе. В основу системи напрямків-інструментів-заходів організаційно-економічного механізму удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України, на думку автора статті, слід покласти: послідовну децентралізацію інвестиційного процесу; здійснення відповідними державними органами контролю за цільовим використанням централізованих інвестицій; розширення змішаного фінансування інвестиційних проектів; впровадження системи страхування інвестицій; вдосконалення діючої і створення нової законодавчої бази, спрямованої на залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій в розвиток економіки країни.

Рис. 1. Ознаки та системні властивості, які розкривають сутність організаційно-економічного механізму вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України [розроблено автором]

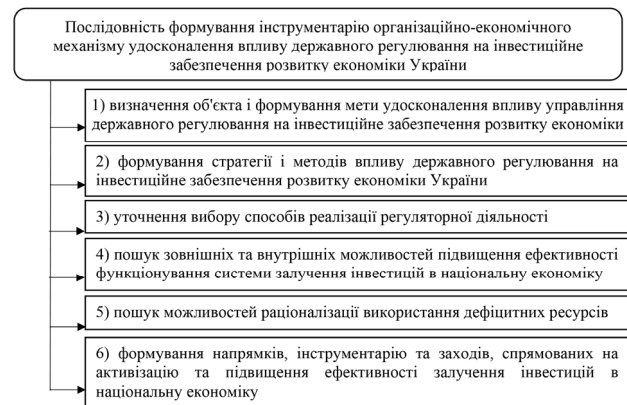

Рис. 2. Послідовність формування інструментарію організаційно-економічного механізму удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України [розроблено автором]

Рис. 3. Структура організаційно-економічного механізму удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України [розроблено автором]

Зі свого боку функціональна підсистема, яка містить інструментарій безпосереднього впливу на об'єкт управління (інвестиційне забезпечення розвитку економіки України), задіює такі компоненти: прогнозування і планування розвитку; мотивації, організації, контролю; інформаційного забезпечення.

Так, компонента прогнозування і планування розвитку реалізує наступні функції: аналіз ринкової структури виробництва та споживання і факторів, що впливають на її розвиток; прогнозування тенденцій розвитку ринку; аналіз можливостей і загроз зовнішнього середовища; аналіз сильних і слабких сторін внутрішнього середовища; аналіз ризиків та формування напрямків їх мінімізації та / або уникнення; оцінка і вибір оптимальних варіантів розвитку інвес-

тиційних процесів в країні; прогнозування розвитку за обраними варіантами; планування діяльності за кожним з обраних варіантів розвитку.

Компонента мотивації призначена для виконання наступних функцій: мотивація підприємництва; мотивація розвитку виробництва; мотивація зовнішніх інвесторів; мотивація внутрішніх інвесторів.

Сукупність функцій компоненти організації включає: виділення пріоритетів і переваг в інвестиційному забезпеченні розвитку національної економіки; формування та оптимізація діяльності органів регулювання та організаційно-економічних зв'язків для забезпечення пріоритетних напрямків активізації інвестиційного забезпечення; оптимізація структури ресурсного забезпечення діяльності суб'єкта регулювання;

контроль за процесами інвестиційного забезпечення в країні в умовах змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

Даючи загальну характеристику організаційної структури, можна виділити декілька положень, які визначають її значимість: структура визначає права і обов'язки (повноваження і відповідальність) на управлінських рівнях; структура забезпечує координацію всіх функцій менеджменту; від структури залежить ефективна діяльність економічної системи, її виживання і процвітання; структура, прийнята певною конкретно економічною системою, визначає організаційну поведінку її співробітників.

Разом з тим необхідно зазначити, що планування реалізується за допомогою системи завдань і цілей, стратегій, програм і планів; регулювання оподаткування, ціноутворення, фінансово-кредитної системи, інвестиційної та інноваційної діяльності, комерційного

розрахунку, системи економічних нормативів; мотивація – системи підготовки і використання кадрів, економічного стимулювання і санкцій; контроль – моніторингу, аналізу результатів роботи, виявлення відхилень, аналізу напрямків усунення недоліків, попередження помилок і розробки програм недопущення негативних відхилень.

Підсистема інформаційного забезпечення здійснює збір, накопичення, зберігання та аналіз інформації, необхідної для виконання функцій всіх підсистем даного організаційно-економічного механізму.

На рис. 4. представлено сформовану автором схему впровадження у практику даного механізму. Таким чином, комплексність методів впливу на різновекторні фактори зумовлює необхідність формування способів забезпечення інтеграції і диференціації елементів та зв'язків для ефективного регулювання процесів залучення інвестицій в національну економіку.

Рис. 4. Схема впровадження у практику організаційно-економічного механізму удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України

Дієвий організаційно-економічний механізм вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України повинен динамічно адаптуватися до змін ринкового середовища, оперативно реагуючи на нові вимоги і загрози. Його успішне впровадження, зокрема, з використанням запропонованої на рис. 4 схеми, є критично важливим фактором розвитку процесів залучення інвестицій у вітчизняну економіку в умовах глобалізації, значного ускладнення нормативних вимог та активізації конкуренції на ринках капіталу.

ВИСНОВКИ

Організаційно-економічний механізм вдосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України забезпечує взаємодію керуючої та керованої підсистем і являє собою сукупність економічних методів і важелів, організаційної структури управління, форм і методів впливу на процеси залучення інвестицій в економіку країни, орієнтованих на суспільні потреби.

Даний механізм є способом цілеспрямованого вті-

лення на практиці потенціалу позитивного впливу системи внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування і розвитку національної економічної системи, в якому відбивається складна система різних економічних відносин.

Таким чином, в якісному плані він постає фактором ефективності цієї економічної системи підприємства, стаючи інструментом досягнення поставленої мети.

Формування та реалізації на практиці даного механізму дозволяє суттєво підвищити кількісну та якісну визначеність соціально-економічних взаємозв'язків і пропорцій між підсистемами економічних систем, яка забезпечує прийняття управлінських рішень, їх втілення, єдність економічних процесів і зв'язків для більш ефективної реалізації процесів залучення інвестицій в економіку країни.

Отримані у статті результати поглиблюють і розвивають методичні та практичні засади управління системою регулювання інвестиційного забезпечення розвитку національної економіки та можуть бути ба-

зою для подальших теоретичних і прикладних досліджень у напрямку розробки ефективної методології та практичного інструментарію управління процесами залучення інвестицій в економіку України.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Л.В. Система державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні (теоретико-методологічний підхід). *Право і суспільство*. 2015. № 4. Ч. 3. С. 128-133.
2. Базилевич В.Д. Теоретичне осмислення парадигмальних праць у сучасному дискурсі економічної науки. *Знання*. 2017. С.90-108
3. Ковальчук С.П., Беседін В.Ф. Сучасна проблематика факторів державного регулювання залучення інвестицій в Україну. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2015. Вип. 19. С. 68-78.
4. Колеватова А.В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 22. С. 1080-1084.
5. Кравчун О. Механізми державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Теорія та практика державного управління. 2012. Вип. 3 (38). С. 323-332
6. Лагутін В.О. Ефекти державного регулювання економіки в умовах євроінтеграції України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 6. С. 5-23.
7. Національні фінансові системи в умовах глобалізації: монографія / І.О. Лютий та ін. . Івано-Франківськ: Галицька Академія, 2008. 308 с.
8. Осецький В.Л. Модернізація регіональної економіки на основі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку. *Економіка і управління*. 2011. №3. С.85-88.
9. Пасінович І.І. Модернізація механізмів державного регулювання економіки України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 1. С. 398-408.
10. Піхняк Т.А. Проблеми механізму державного регулювання економічного зростання. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_1/stat/pihnyak/pixnyak.htm
11. Радченко О.В. Категорія "механізм" у системі державного управління. *Держава та регіони: наук.-вироб. журн. Серія: Державне управління*. 2009. № 3. С. 64-69.
12. Ревуцька Н. Сучасні інструменти залучення іноземного капіталу. *Цінні папери України*. 2014. № 9. С. 54-58.
13. Рудницька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. Механізми державного управління: сутність і зміст. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.
14. Сержанов В.В. Архітектоніка державної інвестиційної політики. *Інфраструктура ринку*. 2018. URL: <http://market-infr.od.ua/uk/17-2018>
15. Тесля С. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2009. Вип. 19. С. 454-459.
16. Федоров Г.О. Напрями удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення інвестицій. *Державне будівництво*. 2018. № 1.
17. Харченко Н.П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия "Юридические науки"*. 2007. Т. 20 (59). № 2. С. 278-284.
18. Череп А.В., Іванова А.Г. Інвестиційна політика України в сучасних умовах нестабільності. *Економічний простір*. 2011. № 47. С. 133-137.
19. Чугаєв О.А. Глобальні виміри економічної сили країни: монографія. К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. 495 с.

References

1. Andrushchenko L.V. The system of state regulation of investment activity in Ukraine (theoretical and methodological approach). *Law and Society*. 2015. No. 4. Part 3. P. 128-133. (in Ukrainian)
2. Bazylevych V.D. Theoretical comprehension of paradigm works in the contemporary discourse of economic science. *Knowledge*. 2017. pp. 90-108 (in Ukrainian)
3. Kovalchuk S.P., Besedin V.F. Modern problems of factors of state regulation of attraction of investments in Ukraine. *Trade, commerce, entrepreneurship*. 2015. Issue 19. pp. 68-78. (in Ukrainian)
4. Kolevatova A.V. Current state of attraction of foreign investments in the economy of Ukraine. *Global and national problems of economy*. 2018. № 22. pp. 1080-1084. (in Ukrainian)
5. Kravchun O. Mechanisms of state regulation of investment activity in Ukraine. *Public administration theory and practice*. 2012. Issue 3 (38). pp. 323-332 (in Ukrainian)
6. Lahutin V.O. Effects of state regulation of economy in the conditions of European integration of Ukraine. *Foreign Trade: Economics, Finances, Law*. 2017. № 6. pp. 5-23. (in Ukrainian)
7. National financial systems in the context of globalization: monograph / I.O. Liutyi et.al. Ivano-Frankivsk: Halych Academy, 2008. 308 p. (in Ukrainian)
8. Osetskyy V.L. Modernization of the regional economy on the basis of innovation and investment model of development. *Economics and Management*. 2011. № 3. pp. 85-88. (in Ukrainian)
9. Pasinovich I.I. Modernization of mechanisms of state regulation of Ukrainian economy. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2018. Issue 1. pp. 398-408. (in Ukrainian)
10. Pikhniak T.A. Problems of the mechanism of state regulation of economic growth. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_1/stat/pihnyak/pixnyak.htm (in Ukrainian)
11. Radchenko O.V. The category of "mechanism" in the system of public administration. *Countries and regions: scientific-production. Series: Public Administration*. 2009. № 3. pp. 64-69. (in Ukrainian)
12. Revutska N. Modern instruments of attracting foreign capital. *Securities of Ukraine*. 2014. № 9. pp. 54-58. (in Ukrainian)
13. Rudnytska R.M., Sydorchuk O.H., Stelmakh O.M. The mechanisms of public administration: essence and content. Lviv: LRIDA NADU, 2005. 28 p. (in Ukrainian)
14. Serzhanov V. V. The architectonics of state investment policy. *Market infrastructure*. 2018 URL: <http://market-infr.od.ua/en/17-2018> (in Ukrainian)
15. Teslia S. Organizational and economic mechanism of attracting foreign direct investment in the economy of Ukraine. *Formation of market economy in Ukraine*. 2009. Issue 19. pp. 454-459. (in Ukrainian)
16. Fedorov H.O. Directions of improvement of organizational and economic mechanism of state regulation of attraction of investments. *State building*. 2018. № 1. (in Ukrainian)
17. Kharchenko N.P. Concept of the mechanism of the state, scientific search for theoretical and legal definition. *Scientific notes of the Taurida National University. VI Vernadsky. Legal Sciences Series*. 2007. Vol. 20 (59). № 2. pp. 278-284. (in Ukrainian)
18. Cherep A.V., Ivanova A.H. Investment policy of Ukraine in the current conditions of instability. *Economic space*. 2011. № 47. pp. 133-137. (in Ukrainian)
19. Chuhaiev O.A. Global dimensions of the economic strength of the country: a monograph. Kyiv: Kyiv University, 2017. 495 p. (in Ukrainian)

ШТИК

Юлія В'ячеславівна
juliashtyk1@ukr.net

ЛОГВИНЕНКО

Нікіта

ПЕТРОВСЬКА

Ольга Олегівна
lejapetrovskaya@ukr.netк.е.н., доцент, Донецький
національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-
Барановськогостудент, Донецький національний
університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановськогостудент, Донецький національний
університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського

УДК 336

РЕЗЕРВНИЙ КАПІТАЛ ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

RESERVE CAPITAL AS A GUARANTEE FOR FINANCIAL SUSTAINABILITY

*SHTYK Yuliia Viacheslavivna – PhD in Economics, Associate Professor, Donetsk National University of Economics and Trade after Mykhailo Tuhon-Baranovskyi**LOHVNENKO Nikita – student, Donetsk National University of Economics and Trade after Mykhailo Tuhon-Baranovskyi**PETROVSKA Olga Olehivna – student, Donetsk National University of Economics and Trade after Mykhailo Tuhon-Baranovskyi*

У статті проведено аналіз впливу резервного капіталу на фінансову стійкість підприємства базуючись на аналізі літературних джерел, діючого законодавства та дослідженнях інших дослідників. Проведено дослідження і виявлено, що входить до власного капіталу, частиною якої являється резервний капітал. Визначено функції резервного капіталу та проаналізовано джерела його формування. Наведено формули для розрахунку коефіцієнту резервування. Проаналізовано показники, котрі характеризують фінансову стійкість підприємства.

* * *

В статье выполнен анализ влияния резервного капитала на финансовую устойчивость предприятия базуючись на анализе литературных источников, действующего законодательства и исследованиях других исследователей. Проведено исследование и выявлено, что входит в собственный капитал, часть которого является резервный капитал. Определены функции резервного капитала и проанализированы источники его формирования. Приведенные формулы для расчета коэффициента резервирования. Проанализированы показатели, которые характеризуют финансовую устойчивость предприятия.

* * *

It is carried out that economic activity always includes the implementation of financial transactions, the sale and purchase of fixed assets, current assets, payments to shareholders, employees etc. For all these operations the company needs financial resources. In the course of conducting business activities the enterprise must be in stable development, for this the enterprise needs financial resources and ensuring its financial stability, and therefore the activity must be provided with capital. Today the capital of the enterprise is formed from the accumulated and loaned capital. The relevance of this research is related to the creation of a large amount of reserve capital to provide the company with financial sustainability. The article analyzes the effect of reserve capital on the financial sustainability of an enterprise, based on the analysis of literature, current legislation and studies of other researchers. The research was carried out and it was found that it is part of equity capital, of which reserve capital is a part. The functions of the reserve capital are defined and the sources of formation of the reserve capital are analyzed. The sources of formation of inventories and expenses in determining the absolute financial stability are analyzed and the analysis is carried out with determination of positive and negative features of the financial states of the enterprise: absolute, normal, unstable crisis. Formulas for calculating the coefficient of reservation are given. The indicators that characterize the financial sustainability of the enterprise as well as the reserve capital functions are analyzed.

Ключові слова: резервний капітал, аналіз, фінансова стійкість, кошти, функції, дебіторська заборгованість**Ключевые слова:** резервный капитал, анализ, финансовая устойчивость, средства, функции, дебиторская задолженность**Keywords:** reserve capital, analysis, financial stability, assets, functions, accounts receivable

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Здійснення господарської діяльності завжди включає в себе здійснення фінансових операцій, здійснення купівлі-продажу основних засобів, оборотних активів, виплати акціонерам, співробітникам тощо. Для всіх цих операцій підприємство потребує фінансові ресурси. Під час здійснення господарської діяльності підприємству необхідно знаходитись у стабільному

розвитку, для цього підприємство потребує фінансових коштів і забезпечення своєї фінансової стійкості, а отже діяльність повинна бути забезпечена капіталом. На сьогоднішній день капітал підприємства формується з накопиченого та позичкового капіталів.

Актуальність даного дослідження пов'язано із створенням резервного капіталу в значному обсязі для подальшого його використання у господарській діяль-

ності та у забезпеченні підприємства фінансовою стійкістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Важливість створення резервного капіталу, а також аспекти забезпечення фінансової стійкості підприємства досліджували такі дослідники, як Т.І. Тесленко, Н.М. Воськало, які досліджували формування, облік та використання резервного капіталу, Т.Е. Белялов, який досліджував шляхи зміцнення фінансової стійкості підприємства. Однак, швидкий темп в якому знаходиться вітчизняний облік, потребує постійного оновлення знань з даного питання, а фінансова стійкість являється основою всіх аналізів діяльності підприємства.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ: базуючись на основі літературних джерел, дослідити функції та вплив резервного капіталу на фінансову стійкість підприємства та запропонувати шляхи покращення фінансової стійкості підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У написанні даної роботи використовувались методи: теоретичні, аналізу, пізнавальний, діалектичний, порівняльний, узагальнений.

РЕЗУЛЬТАТИ

Перш за все необхідно звернути увагу на те, що резервний капітал відноситься до накопиченого капіталу, який формується у процесі створення та у процесі діяльності підприємства. Залежно від джерел створення накопиченого капіталу підприємства він поділяється на наступні групи: вкладений та накопичений капітал. Різниця між даними капіталами полягає в тому, що вкладений капітал формується під час створення підприємства, а накопичений створюється під час здійснення підприємством господарської діяльності [1].

Здійснення формування резервного капіталу регламентується Законом України «Про господарські товариства», де прописується про необхідність формування резервного капіталу, в якості страхового фонду не менше ніж 25 % від зареєстрованого капіталу, шляхом поступових відрахувань в 5 % від прибутку щорічно, однак у 2018 р. Закон втратив чинність для товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, проте підприємству не буде зайвим враховувати рекомендації даного Закону [2].

На сьогодні продовжує регламентувати формування резервного капіталу Закон України «Про акціонерні товариства», зобов'язує формування резервного капіталу, в якості страхового фонду не менше ніж 15 % від зареєстрованого капіталу, шляхом поступових відрахувань 5 % від прибутку щорічно [3]. Таким чином, резервний капітал відноситься до групи накопиченого капіталу.

До власного капіталу відноситься:

- статутний капітал;
- пайовий капітал;
- додатковий капітал;
- інший додатковий капітал;
- резервний капітал;
- нерозподілений прибуток (непокритий збиток);

– неоплачений капітал;

– вилучений капітал [5].

Зі свого боку наявність накопиченого капіталу, що перевищує або хоча б покриває за рахунок руху капіталу всі кредитні зобов'язання підприємства, робить підприємство абсолютно фінансово стійким [4]. Отже, держава зацікавлена у створенні фінансово стійких, платоспроможних підприємств, особливо коли у підприємстві багато співвласників, найперше враховується зацікавленість у забезпеченні стабільної роботи підприємства, а вже потім отримання дивідендів для співвласників.

Т.І. Тесленко визначив, що резервний капітал виконує наступні функції:

- 1) захисна;
- 2) забезпечувальна;
- 3) інформаційна [1].

Резервний капітал має стратегічне значення у здійсненні аналізу абсолютних показників фінансової стійкості підприємства. Адже абсолютна фінансова стійкість підприємства характеризує доступність та можливість використання резервних коштів підприємства у разі необхідності. Є три показники, що характеризують джерела формування запасів і витрат:

1) наявність накопичених коштів – різниця власного капіталу та необоротних активів;

2) наявність власних коштів та довгострокових позикових коштів – розраховується додаванням накопиченого капіталу та довгострокових зобов'язань;

3) наявність загальних коштів – визначається як сума власних коштів та довгострокових зобов'язань з додавання коротких банківських кредитів [4].

Даний аналіз дає змогу здійснити аналіз платоспроможності підприємства та виявити його подальшу здатність продовжувати займатись господарською діяльністю. Даний аналіз можуть використовувати як партнери підприємства, так і акціонери або власники. Під час здійснення аналізу необхідно врахувати тип фінансової стійкості підприємства.

1) абсолютна фінансова стійкість – резерви і витрати фінансової стійкості, повністю покриті за рахунок циркуляції капіталу. Підприємство не залежить від кредитів. Дана фінансова стійкість являється показником платоспроможності, однак необхідно врахувати суму резервного капіталу, що враховується під час розрахунку фінансової стійкості підприємства, а також загальну суму капіталу. Якщо у нього невеликий обіг і він забезпечує його накопиченим капіталом, то це не показник його платоспроможності на більш великих об'ємах, через що майбутньому партнеру необхідно це врахувати;

2) нормальна стійкість – є оптимальним використанням власних та кредитних коштів. Дана стійкість говорить про зацікавленість у розвитку підприємства та не несе загрози для майбутніх партнерів;

3) нестійкий фінансовий стан – підприємство повинно заохотити додаткові кошти для погашення поточних зобов'язань. Даними коштами можуть бути кредити та позикові кошти, заощадження або використання вільних коштів резервного капіталу. Партнерам необхідно звернути уваги, на кількість використаних коштів і залишок у резервному капіталі під час здійснення партнерських угод;

4) кризовий фінансовий стан – підприємство знаходиться на межі банкрутства [6].

Важливо звернути увагу, що у тому разі, коли розмір резервного капіталу недостатній, це свідчить про використання даного капіталу на покриття збитків підприємства або про недостатність прибутку, котрий зі свого боку і є джерелом формування резервного капіталу.

За дослідженнями Ф.Ф. Бутинець запропоновано розраховувати коефіцієнт страхування бізнесу, котрий розраховувався як відношення суми резервного капіталу до загальної вартості майна і демонструє суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна [7]. Однак варто зазначити, що резервний капітал є всього лише одним з можливих джерел утворення господарських засобів на підприємстві, які складаються з: необоротних та оборотних активів. Н.М. Воськало зазначає, що різні види активів мають різний рівень ліквідності, інакше кажучи, здатності перетворюватись на грошові кошти. У визначенні платоспроможності підприємства до уваги беруть лише оборотні активи, а не все майно підприємства [5]. Інакше кажучи, для ефективного виконання своїх функцій резервний капітал повинен бути забезпечений ліквідними активами підприємства.

Н.М. Воськало розробив розрахунок коефіцієнту резервування, який визначається як різниця оборотних активів і поточних зобов'язань, поділених на резервний капітал підприємства [5]. Даний коефіцієнт показує скільки оборотних активів припадає після вирахування поточних зобов'язань на кожну зарезервовану гривню у складі накопиченого капіталу.

Резервний капітал є лише страховим фондом підприємства, оскільки призначений для покриття збитків підприємства, а у разі отримання збитку використовується для виплати дивідендів за частками, котрі належать власникам. Тобто цей вид накопиченого капіталу повинен мати постійну грошову підтримку. Також, як вже зазначалось, резервний капітал хоч і слугує гарантією та однією з складових платоспроможності підприємства, він не є достатньо швидко ліквідним засобом, оскільки виведення його і подальший розрахунок за рахунок резервного капіталу має деякі труднощі і потребує часу, також його необхідно відобразити в обліку. Через що резервний капітал не може повноцінно виступати гарантом для партнерів-постачальників вчасного погашення кредиторської заборгованості або бути гарантом відновлення фінансової стійкості підприємства.

Для забезпечення фінансової стійкості необхідно проводити:

- планування запасів і не заморожувати в товарі кошти, які можна більш ефективно використати;
- здійснювати аналіз платоспроможності та фінансової стійкості клієнта та партнерів;
- скласти дебіторську політику;
- проводити моніторинг та зниження дебіторської заборгованості;
- підвищувати рентабельність та прибуток за рахунок обороту активів.

Виходячи з цього, резервний капітал є гарантією

платоспроможності саме власнику підприємства, що власник завжди зможе отримати свої кошти. Для партнера резервний капітал не повинен бути вирішальним і основним критерієм оцінки фінансової стійкості підприємства, однак нехтувати ним не варто.

ВИСНОВКИ

Резервний капітал відіграє важливу, проте не вирішальну роль у фінансовій стійкості підприємства, використовується у розрахунок абсолютної фінансової стійкості підприємства. Резервний капітал повинен бути забезпечений ліквідними активами підприємства, для виконання своїх функцій. Для аналізу фінансової стійкості рекомендується використовувати коефіцієнт резервування, який досконаліше демонструє поточний стан у діяльності підприємства. Після розрахунку необхідно спланувати запаси, клієнтів, можливі ризики неповернення коштів та дебіторську заборгованість. Враховуючи всі нюанси, пов'язані з веденням діяльності, підприємство забезпечить максимально ефективне використання ресурсів та підвищить свою платоспроможність.

Список використаних джерел

1. Тесленко Т.І. Відображення в обліку формування та використання резервного капіталу. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/136.pdf
2. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII. ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
3. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI. ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
4. Белялов Т.Е. Финансовая стійкість підприємства та шляхи її зміцнення. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2016. № 12 (22).
5. Воськало Н.М. Проблеми формування та використання резервного капіталу. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/2765/1/52.pdf>
6. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учебное пособие / А.И. Алексеева и др. М.: КноРус, 2011. 705 с.
7. Економічний аналіз: навч. посібник / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинець. Житомир: ПП «Рута», 2003. 680 с.

Reference

1. Teslenko T.I. Reflection in accounting of formation and use of reserve capital. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/136.pdf (in Ukrainian)
2. On Economic Societies: Law of Ukraine of September 19, 1991 No. 1576-XII. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (in Ukrainian)
3. About Joint-Stock Goods: Law of Ukraine of September 17, 2008 No. 514-VI. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (in Ukrainian)
4. Belialov T.E. Financial stability of the enterprise and ways of its strengthening. International scientific journal "Internship". 2016. № 12 (22) (in Ukrainian)
5. Voskalo NM Problems of formation and use of reserve capital. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/2765/1/52.pdf> (in Ukrainian)
6. Complex economic analysis of management activity: tutorial / A.I. Alekseeva et al. Moscow: KnoRus, 2011. 705 p. (in Russian)
7. Economic Analysis: tutorial / ed. prof. F.F. Butynets. Zhytomyr: PE "Ruta", 2003. 680 p. (in Ukrainian)

ШУМ

Михайло Анатолійович
Kaf.oblik.hif@gmail.com

ЯКИМЕНКО

Оксана Євгеніївна
oeyakimenko@gmail.com

МОРДОВЕЦЬ

Наталія Русланівна

к.е.н., доцент, завідувач кафедри,
Харківський інститут фінансів
КНТЕУ

старший викладач, Харківський
інститут фінансів КНТЕУ

магістрант, Харківський інститут
фінансів КНТЕУ

УДК 657.24

**ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЕКСПОРТУ В СИСТЕМІ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ**

DOCUMENTARY PROVISION OF EXPORT OPERATIONS DISPLAY IN THE ACCOUNTING SYSTEM

SHUM Mykhailo Anatoliiovych – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv Trade and Economic Institute of KNTU

YAKYMENKO Oksana Yevheniivna – Senior Lecturer, Kharkiv Trade and Economic Institute of KNTU

MORDOVETS Nataliia Ruslanivna – master, Kharkiv Trade and Economic Institute of KNTU

Статтю присвячено дослідженню організації документального забезпечення експортних операцій при їх відображенні в системі бухгалтерського обліку. Метою дослідження є висвітлення практичних аспектів документального оформлення операцій з експорту в системі бухгалтерського обліку. У статті обґрунтовано важливість дотримання вимог чинного митного та податкового законодавства щодо документального забезпечення експортних операцій, визначено порядок організації документообігу за різних способів реалізації товарів під час їх експорту, наголошено на необхідності ведення паралельного відображення операцій з експорту як в національній валюті, так і в валюті контракту.

* * *

Статья посвящена исследованию организации документального обеспечения экспортных операций при их отражении в системе бухгалтерского учета. Целью исследования является освещение практических аспектов документального оформления операций по экспорту в системе бухгалтерского учета. В статье обосновано важность соблюдения требований действующего таможенного и налогового законодательства по документальному обеспечению экспортных операций, определен порядок организации документооборота при различных способах реализации товаров при их экспорте, отмечена необходимость ведения параллельного отражения операции по экспорту как в национальной валюте, так и в валюте контракта.

* * *

The article is devoted to the study of the organization of documentary support of export transactions when they are reflected in the accounting system. The purpose of the study is to highlight the practical aspects of documenting export transactions in the accounting system.

The introduction identifies that the dynamics of commodity export performance are significantly influenced by various factors, among which systemic problems of the FEA development can be distinguished. Such problems include customs and tax regulation of the FEA.

Legislative regulation of FEA provides for strict documentary support of foreign economic transactions, which is the basis for reflecting these operations in the accounting system. Therefore, the issues of organization of document flow for foreign economic transactions, the correctness of registration of primary accounting documents for transactions of export of goods remain relevant.

Documentation of the export of goods and services should be given particular attention, since they have a number of features that distinguish them from normal domestic operations. In particular, documents on foreign economic transactions in some cases are drawn up in a foreign language and have a form that is not typical for the Ukrainian legislation, are filled in both foreign and national currency, are regulated by international and national legislation.

The article substantiates the importance of compliance with the requirements of the current customs and tax legislation on documentary support of export transactions, defines the procedure for organizing document circulation for different ways of selling goods during their export, emphasizes the need for parallel reflection of the export transaction in both national and contract currency.

So, the features of documenting export transactions are:

- 1) the presence of specific forms of primary documents;
- 2) the documents are drafted in two languages;

3) in the original documents, the records of the cost indicators are reflected in the currency in which the transactions are actually carried out. In the processing of primary documents, the denominator indicates the equivalent of indicators in foreign currency, translated into national currency at the rate of the National Bank of Ukraine at the date adopted for conversion.

Ключові слова: первинні документи, рахунок-фактура, зовнішньоекономічний договір, накладні, документообіг, експорт

Ключевые слова: первичные документы, счет-фактура, внешнеэкономический договор, накладные, документооборот, экспорт

Keywords: initial documents, Proforma invoice, foreign economic agreement, invoices, document management, exports

ВСТУП

За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України за підсумками 7-и місяців 2019 р. експорт товарів відносно 7-и місяців 2018 р. збільшився на 1 877,9 млн. дол. [1] Але не зважаючи на позитивну динаміку експорту товарів, слід враховувати, що на динаміку показників суттєвий вплив спричиняють різні фактори, серед яких можна виокремити системні проблеми розвитку ЗЕД. До таких проблем відносять митне та податкове регулювання ЗЕД.

Законодавче регулювання ЗЕД передбачає суворе документальне забезпечення зовнішньоекономічних операцій, яке є підставою для відображення цих операцій в системі бухгалтерського обліку. Тому питання організації документообігу за зовнішньоекономічними операціями, правильності оформлення первинних бухгалтерських документів за операціями експорту товарів залишаються актуальними.

Проблеми організації документообігу на підприємствах та відображення зовнішньоекономічних операцій у системі бухгалтерського обліку розглядаються у працях таких вчених, як: І.В. Жиглей, Л.І. Жидєєва, Ю.А. Кузьмінський, Л.П. Кулаковська, М.Ф. Огійчук, В.М. Пархоменко, О.І. Пилипенко, В.В. Радська, М.І. Скрипник, О.І. Степаненко, Л.А. Суліменко, К.О. Утенкова, В.П. Астахов, К. Вінярська (K. Winiarska), Н.Ю. Груніна, А.С. Кабиткіна та ін.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні практичних аспектів документального оформлення операцій з експорту у системі бухгалтерського обліку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У проведенні дослідження використовувались як загальнонаукові методи пізнання, так і специфічні: методи аналізу, логічного узагальнення, порівняння, діалектичного аналізу.

Методологічним та інформаційним підґрунтям статті виступають наукові праці, нормативно-законодавча база, Інтернет-сервіси з питань бухгалтерського обліку тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Кожне підприємство, яке займається певною господарською діяльністю, здійснює низку господарських операцій, що мають бути відображені у бухгалтерському обліку. Проте, щоб таке відображення стало можливим, необхідна наявність документу, який підтверджує факт здійснення господарської операції.

Документуванню операцій з експорту товарів і послуг потрібно приділяти особливу увагу, оскільки вони мають низку особливостей, які відрізняють їх від звичайних господарських операцій, що здійснюються всередині країни. Зокрема, документи за зовнішньоекономічними операціями у деяких випадках складаються іноземною мовою та мають не характерну для українського законодавства форму, здійснюються як в іноземній, так і в національній валюті, регулюються міжнародним та вітчизняним законодавством.

На законодавчому рівні питання документального

оформлення господарських операцій регулюється п. 1 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, а також рядом нормативно-правових актів, що визначають порядок складання та заповнення документів на підприємствах, які здійснюють ЗЕД [5].

Перед тим як здійснити експортні операції підприємство складає зовнішньоекономічний договір (контракт). Форма кожного зовнішньоекономічного договору відповідає Положенню про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів) № 201 [3]. В основі таких договорів лежать положення класичного договору купівлі-продажу. Основною валютою договору для країн Європи та Балтики виступає євро, а для країн СНД – долар США.

Інколи до зовнішньоекономічного договору додається додаток – відвантажувальна специфікація. Це документ, що завжди містить подробиці та коняретику товару або продукції, що підлягає продажу іноземному контрагенту. Існує два типи специфікації.

Перший тип являє собою документ, який містить детальну характеристику товару. Така специфікація дещо нагадує за змістом інший документ – паспорт на товар заводу-виробника. Всю детальну характеристику товару наводити у самому договорі недоцільно, тому її вносять у додаток, яким є специфікація. За такою специфікацією можна визначити якість товару (продукції) на рівні з державними стандартами та технічними умовами. Це пов'язано з тим, що такі специфікації містять необхідні технічні та інші параметри, що характеризують товар. І рівень якості якраз і визначається відповідністю поставленого товару параметрам, вказаним у специфікації.

До другого типу відносяться специфікації, які використовуються в договорах з великим переліком товару (продукції), що продається. Якщо асортимент товару широкий за найменуваннями і кількістю, то все це вказується не в самому договорі, а у специфікації як додатку до договору [3]. Такий вид специфікації згадується у п. 2 ст. 266 Господарського кодексу України, як елемент розділу господарського договору про його предмет. Саме тому в цьому розділі буде посилення на таку специфікацію. Специфікація оформлюється додатком до договору та містить:

- 1) номер наскрізної нумерації додатків до договору;
- 2) номер та дату укладання договору, до якого вона подається;
- 3) найменування, одиницю виміру та кількість товару (продукції);
- 4) ціну за одиницю товару (продукції) та загальну суму;
- 5) найменування, підпис і печатку постачальника та покупця.

Необов'язково специфікація має бути одна, їх може бути декілька, особливо коли термін дії договору є тривалим і поставки здійснюються партіями. Але всі специфікації є невід'ємними частинами зовнішньоекономічного договору, про що робиться відповідна вказівка у тексті договору.

Відвантажувальна специфікація має не обов'язко-

вий характер, а отже, порядок її видачі визначається за згодою сторін. Вона є одним з основних товаро-супроводжувальних документів, оскільки згідно з нею приймається комплектність і якість товару, що поставляється іноземному покупцю.

Експортний договір не є первинним документом для відображення господарських операцій бухгалтерського обліку, а є лише складовою аналітики у реалізації товарів. Тому експортні договори з моменту набуття ними юридичної сили обліковуються у журналі реєстрації експортних угод, що є внутрішнім документом. У ньому вказується іноземний контрагент, дата підписання договору, предмет, валюта договору,

умови розрахунків, загальна суми договору, термін його дії та додатки до договору. Також на підприємстві існує графік відображення зовнішньоекономічних договорів у бухгалтерському обліку, що дозволяє контролювати процес від підписання договору до місяця здійснення заключної операції.

Умови, зазначені у зовнішньоекономічному контракті, впливають на організацію бухгалтерського обліку таких операцій. Так, виникають відмінності в організації документообігу експортних операцій, що здійснюються на умовах попередньої оплати та післяоплати (рис. 1).

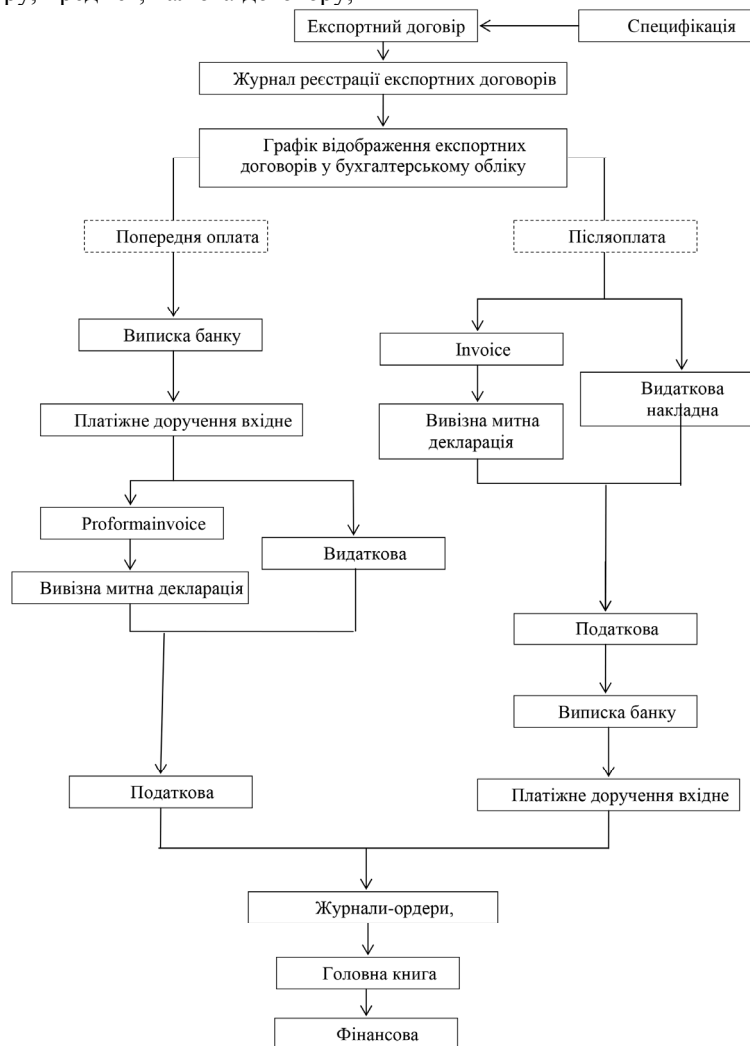

Рис. 1. Схема документообігу експортних операцій

Облік експортних операцій схожий із реалізацією товарів (продукції) вітчизняним покупцям, але має свої відмінності, а саме наявність таких документів: Proforma invoice (за умови попередньої оплати) або Invoice (за умови післяоплати), вивіз митна декларація, журнали реєстрації експортних угод та митних декларацій.

Proforma invoice (рахунок-проформа) або Invoice (рахунок-проформа) складаються для визначення митними органами митної вартості у разі складання вивізної митної декларації. Ці документи складаються на партію товарів (продукції), що відправляються через митний кордон України та мають однакові ба-

зові реквізити (найменування та адреси покупця та продавця, вид транспорту для перевезення товару, умови постачання Incoterms, відомості про товар, його ціну та загальну вартість тощо).

Відмінність в тому, що за документом Invoice виникає зобов'язання покупця в оплаті товарів (продукції), а документ Proforma invoice виписується лише для визначення митної вартості товарів (продукції) і не містить зобов'язання про оплату товару (продукції). Водночас ці документи не формують бухгалтерські проведення, але є невід'ємною частиною у разі здійснення операцій з експорту товарів (продукції).

Вивіз митна декларація – це ще один із голов-

них документів у здійсненні експортних операцій. Декларація являє собою уніфікований адміністративний документ [2]. Оформлюється декларація штатним митним декларантом та подається на перевірку головному бухгалтеру. Після цього митним декларантом формується звернення про виконання митних формальностей митними органами, яке має лицьовий (заповнюється декларантом) та зворотній бік (заповнюється посадовою особою митних органів). На підставі складеного звернення виписується платіжне доручення вихідне на сплату плати за митні формальності.

Митна декларація – заява, що містить відомості про товари та інші предмети і транспортні засоби та мету їх переміщення через митний кордон України або про зміну митного режиму щодо цих товарів, а також інформацію, необхідну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування митних платежів [2].

Митна декларація призначена для:

1) декларування митним органом угоди, що виконується учасниками зовнішньоекономічної діяльності у частині кількості, якості та інших даних про товар;

2) функціонування в якості обліково-статистичного документу митної інформації у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Митний кодекс України виділяє такі види декларацій, які використовуються в процесі митного оформлення:

1) звичайна митна декларація (АА, порядок та умови складання якої регламентуються ст. 258 МКУ);

2) попередня митна декларація (ЕА, ЕЕ, порядок та умови складання якої регламентуються ст. 94, ст. 259 МКУ);

3) тимчасова (неповна) митна декларація (ТК, ТФ, порядок та умови складання якої регламентуються ст. 260 МКУ);

4) періодична митна декларація (РР, порядок та умови складання якої регламентуються ст. 260 МКУ);

5) додаткова митна декларація (ДР, ДТ, ДМ, порядок та умови складання якої регламентуються ст. 261 МКУ) [2].

Для оформлення реалізації експортних товарів (продукції) у бухгалтерському обліку створюється видаткова накладна. Видаткова накладна формується та роздруковується на складі, де зберігаються товари (продукція) на експорт. До реквізитів відноситься інформація про підприємство, як постачальника, його розрахунковий рахунок та адресу складу експортної продукції. Також зазначається покупець, договір, на основі якого здійснюється операція, склад відпуску товару або продукції (склад експортної продукції), підписи отримувача і особи, що відвантажує товар (продукцію), а також вказується довіреність особи, що отримує товар (продукцію). У табличній частині вказується найменування товару (продукції), його кількість, одиниця виміру та ціна і загальна вартість без податку на додану вартість. Виписується видаткова накладна у двох примірниках – один залишається на підприємстві, а другий віддається довіреній особі покупця. Підписує видаткову накладну довірена особа від іноземного покупця, що супроводжує товар (продукцію) та відповідальна особа за відпуск товарів (продукції) на складі експортної продукції.

Якщо підприємство є платником податку на дода-

ну вартість, тоді після оформлення вивізної митної декларації та відображення в обліку реалізації товарів (продукції) на експорт необхідно сформувати податковий зобов'язання з податку на додану вартість. Для цього формується податкова накладна. Операції з експорту оподатковуються за нульовою ставкою, тому підприємство має право на отримання бюджетного відшкодування у разі перевищення податкового кредиту над податковим зобов'язанням [6]. Податкова накладна формується в електронному вигляді в одному екземплярі та не відправляється до іноземного покупця.

ВИСНОВКИ

Отже, особливостями документального оформлення експортних операцій є:

1) наявність специфічних форм первинних документів (інвойс, митна декларація, товарно-транспортна накладна CMR, коносамент тощо);

2) документи складаються на двох мовах (українській та іноземній) або тільки на іноземній, у зв'язку з чим повинні мати впорядкований аутентичний переклад на українську мову, що регулюється п. 1.3 Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [4];

3) у первинних документах записи вартісних показників відображають у тій грошовій одиниці, в якій фактично здійснюються операції. Під час обробки первинних документів у знаменнику вказують еквівалент показників в іноземній валюті, перерахований у національну валюту за курсом Національного банку України на дату, прийняту для перерахунку.

Список використаних джерел

1. Інфографіка щодо загальних підсумків експорту товарів України за 7 місяців 2019 року. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport->

2. Митний Кодекс України: Кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

3. Про затвердження Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів): наказ Міністерства економіки і з питань євроінтеграції України № 201 від 06.01.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0833-01>

4. Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.1995 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>

5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

6. Податковий Кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?>

References

1. Infographic on total exports of goods Ukraine for 7 months 2019. URL: [http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport-\(in Ukrainian\)](http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport-(in Ukrainian))

2. Customs Code of Ukraine: Code of Ukraine dated March 13, 2012 №4495- VI. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17 \(in Ukrainian\)](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17 (in Ukrainian))

3. On Approval of the Regulation on the Form of Foreign

Economic Contracts (Contracts): Order of the Ministry of Economy and Euro-Integration of Ukraine No. 201 dated January 6, 2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0833-01> (in Ukrainian)

4. Provisions on documentary accounting records: Order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 88 dated 24.05.1995. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (in Ukrainian)

5. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine No. 996-XIV of 16.07.1999. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (in Ukrainian)

6. Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine dated 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?> (in Ukrainian)

ЗАСЛАВСЬКА

Ольга Ігорівна

o.i.zaslavska@gmail.com

УДК 336.71

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ ЗА МЕТОДИКОЮ В. КРОМОНОВА (НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

ASSESSMENT OF FINANCIAL STABILITY OF A BANK BASED ON V. KROMONOV'S METHODOLOGY (ON EXAMPLE OF PJSC CB «PRIVATBANK»)

к.е.н., доцент кафедри,
Ужгородський національний
університет

ZASLAVSKA Olga Ihorivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Uzhgorod National University

У статті досліджено особливості застосування індексної методики В. Кромонава для оцінки рівня фінансової стабільності та надійності комерційних банків. Розкрито алгоритм розрахунку параметричних коефіцієнтів фінансової стійкості банків. Подано принципи функціонування оптимально стабільного банку. Здійснено аналіз функціонування ПАТ КБ «ПриватБанк» та дано оцінку його роботи на основі обчислення інтегрального коефіцієнта фінансової стійкості та надійності. З'ясовано ключові фактори впливу на результуючий показник фінансової стабільності ПАТ КБ «ПриватБанк».

* * *

В статье исследованы особенности применения индексной методики В. Кромонава для оценки уровня финансовой стабильности и надежности коммерческих банков. Раскрыто алгоритм расчета параметрических коэффициентов финансовой устойчивости банков. Поданы принципы функционирования оптимально стабильного банка. Осуществлен анализ функционирования ПАО КБ «ПриватБанк» и дана оценка его работе на основе вычисления интегрального коэффициента финансовой устойчивости и надежности. Выяснено ключевые факторы влияния на результирующий показатель финансовой стабильности ПАО КБ «ПриватБанк».

* * *

Introduction. Determining the level of the financial condition of the banks is one of the main tasks both the banking supervisory authorities, the banks themselves, and professional financial market participants. It helps to prevent several serious problems and contributes to strengthening the economic security and stability of the banking system. The most convenient way to estimate the financial condition of banks is through the use of index methods.

Purpose. The purpose of the article is to summarize the theoretical and methodological bases for analyzing and evaluating the financial condition of a bank in order to effectively manage and predict the activities of a banking institution.

Results. The most popular method of assessing the financial stability of a banking institution is V. Kromonov's index methodology. It is based on the use of seven parameters, such as share capital; equity; commitment on demand; general obligations; liquid assets; working assets; protected capital. Based on these data, six criterion coefficients are calculated; thus it helps determine the financial condition of a bank. In order to calculate the integral stability index, the above-mentioned indicators have to be normalized, multiplied by weighting coefficients, and summarized. The article provides a general assessment of the financial stability of PJSC CB «PrivatBank» during 2014-2018. The results showed that in 2016 the general stability ratio, the capital protection ratio, and the stock capitalization ratio were negative. This was due to the fact that the basis for their calculation is the amount of equity of the bank, which was negative due to the recognition of significant losses. During 2014-2018, the indicators of instantaneous and general liquidity ratios decreased. This is due to the bank's active retail policy. The value of the integral coefficient of financial stability and reliability of PJSC CB «PrivatBank» showed rather low results; therefore the stability of the bank is considered as doubtful. It was substantiated that this happened due to a significant level of problem loans of the bank, and this fact played a key role in the result of PJSC CB «PrivatBank» estimation according to V. Kromonov's index methodology.

Conclusion. The development of domestic banks requires their management to move from spontaneous management to reasonable and balanced management based on optimal and sufficient assessment of a bank. That is why a comprehensive assessment of a bank's financial condition is relevant, and choosing the most effective methods is an essential tool in the bank's doing business.

Ключові слова: банк, фінансова стійкість банку, управління фінансовою стійкістю банку, коефіцієнтний аналіз, ліквідність, індексна методика В. Кромонава

Ключевые слова: банк, финансовая устойчивость банка, управление финансовой устойчивостью банка, коэффициентный анализ, ликвидность, индексная методика В. Кромонава

Keywords: bank, financial stability of a bank, management of financial stability of a bank, coefficient analysis, liquidity, V. Kromonov's index methodology

ВСТУП

Управління фінансовою стійкістю банків передбачає об'єктивне визначення їхнього поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансовими ресурсами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, які б сприяли забезпеченню фінансової стійкості. Визначення рівня фінансового стану банків є одним із головних завдань як органів банківського нагляду, так і самих банків та професійних учасників фінансового ринку, що допомагає запобігти низці серйозних проблем і значною мірою сприяє зміцненню економічної безпеки та стабільності банківської системи. Дедалі більшого поширення в Україні набуває застосування індексних методик аналізу фінансового стану банків, за якими визначаються оціночні показники їхньої діяльності та присвоюються вагові коефіцієнти кожному з них. Питання оцінки фінансової надійності, стійкості та безпеки банків неодноразово піднімалися у наукових працях провідних учених. Зокрема, серед вітчизняних науковців можна виділити таких авторів, як: А.М. Герасимович, Ж.М. Довгань, А.О. Спіфанов, В.М. Кочетков, Ю.М. Коваленко, О.В. Крухмаль, О.В. Лунякова, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, Л.О. Примостка, М.І. Савлук та ін.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є узагальнення теоретичних і методологічних засад стосовно аналізу та оцінки фінансової стійкості банку з метою ефективного управління та прогнозування діяльності банківської установи.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження базується на діалектичному методі наукового пізнання, згідно з яким усі явища та процеси, що відбуваються у банківському секторі, розглядаються у взаємозв'язку із внутрішніми та зовнішніми факторами впливу. Для визначення ключових параметрів фінансової стійкості банків було використано системний підхід, що дало змогу проаналізувати зв'язки між окремими елементами досліджуваного об'єкта. Для дослідження принципів діяльності та механізмів забезпечення фінансової стабільності банківської системи використано методи індукції, дедукції, аналізу та синтезу. Для оцінки фінансової стійкості банку використано індексну методику В. Кромона.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують діяльність українських банків, офіційні звіти Національного банку України та річні фінансові звіти ПАТ КБ «ПриватБанк», аналітичні матеріали рейтингових агенцій, наукові статті та монографічні видання вітчизняних і зарубіжних авторів, періодичні фахові видання, довідкова література.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найбільш відомою та уживаною методикою оцінки фінансової стабільності банківської установи серед аналітиків країн Східної Європи є методика рейтингової оцінки, розроблена групою економістів під керівництвом Віталія Кромона. Вона ґрунтується на використанні семи параметрів, а саме: статутний ка-

пітал; власний капітал; зобов'язання на вимогу; загальні зобов'язання; ліквідні активи; робочі активи; захищений капітал. На підставі цих даних розраховуються шість критеріальних коефіцієнтів, за якими й визначають фінансовий стан банків [6].

За методикою В. Кромона рейтингова оцінка діяльності банків складається поетапно. Так, на початковому етапі визначають абсолютні параметри банку на основі даних Балансу, а саме: обсяги капіталу, зобов'язань та активів. На наступному етапі обчислюються параметричні коефіцієнти, характеристику та алгоритм розрахунку яких подано на рис. 1.

Заключний етап передбачає розрахунок індексу стабільності. Із цією метою отримані коефіцієнти приводять до норми, перемножують на вагові критерії та підсумовують. Нормування полягає у тому, що отримані значення коефіцієнтів ділять на відповідні критерії «ідеального банку». Оптимально стабільним вважається банк, який функціонує за такими принципами:

- інвестування у робочі активи в обсягу, що дорівнює власному капіталу;
- наявність ліквідних коштів в обсягу зобов'язань до запитання;
- наявність зобов'язань, що утричі перевищують обсяг робочих активів;
- наявність ліквідних коштів та капітальних вкладень в обсягу, що дорівнює сумі всіх зобов'язань;
- наявність капітальних активів в обсягу власного капіталу;
- наявність власного капіталу, який втричі перевищує статутний [2].

Окрім нормування, кожному коефіцієнту присвоюється вага його значущості. Наприклад, найбільший інтерес для клієнтів банку має генеральний коефіцієнт стабільності, тому індекс його вагомості становить 45. Наступні за значущістю коефіцієнти мають меншу вагу. Наприкінці обчислюється інтегральний коефіцієнт фінансової стійкості та надійності банку за формулою, поданою на рис. 1.

Проведемо узагальнену оцінку фінансової стабільності ПАТ КБ «ПриватБанк» на основі індексної методики В. Кромона за 2014-2018 рр. Вихідні дані для розрахунків згруповано у табл. 1.

З метою обчислення значень шести коефіцієнтів за індексною методикою В. Кромона нами здійснено розрахунки, використовуючи вищезазначені результати діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк». Значення коефіцієнтів та їх динаміка за п'ятирічний період представлені у табл. 2.

Як бачимо, генеральний коефіцієнт стабільності, коефіцієнт захищеності капіталу та коефіцієнт фондової капіталізації прибутку за результатами 2016 р. мають від'ємні значення. Це пов'язано з тим, що основою для їх розрахунку є обсяг власного капіталу банку, який мав негативне значення через визнання значних збитків. Найбільше скорочення спостерігається за коефіцієнтом фондової капіталізації прибутку, що свідчить про збільшення розриву між власним та статутним капіталом.

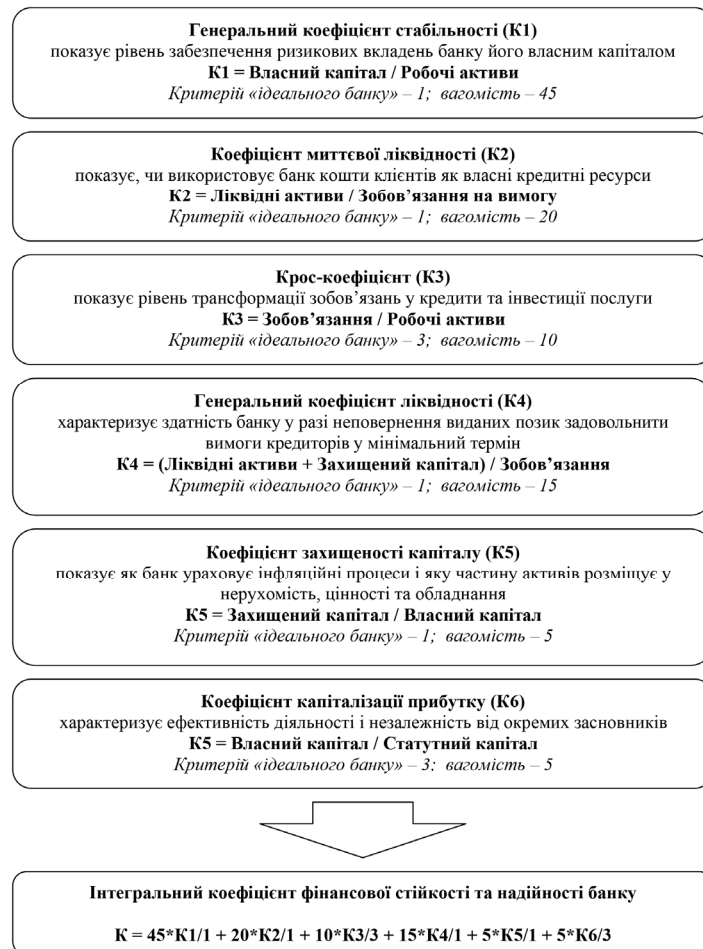

Рис. 1. Характеристика та алгоритм розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості банку за індексною методикою В. Кромонава [побудовано на основі [1]]

Таблиця 1

Вихідні дані для оцінки фінансової стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2014-2018 рр., у млн. грн.
[розраховано автором на основі [5]]

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Робочі активи	192274	226822	143754	211970	276386
Зобов'язання на вимогу	38269	52985	46460	79893	109855
Ліквідні активи	27768	32549	30159	28199	27360
Сумарні зобов'язання	188316	231101	206109	230056	246584
Захищений капітал	3003	2857	3409	3326	3793
Статутний капітал	18101	21257	50695	206060	206060
Власний капітал	24497	27510	-26348	23619	31464

Таблиця 2

Значення коефіцієнтів фінансової стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк»
за індексною методикою В. Кромонава у 2014-2018 рр. [розраховано автором]

Показник	2014	2015	2016	2017	2018
Генеральний коефіцієнт стабільності	0,13	0,12	-0,18	0,11	0,11
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,73	0,61	0,65	0,35	0,25
Крос-коефіцієнт	0,98	1,02	1,43	1,09	0,89
Генеральний коефіцієнт ліквідності	0,16	0,15	0,16	0,14	0,13
Коефіцієнт захищеності капіталу	0,12	0,10	-0,13	0,14	0,12
Коефіцієнт капіталізації прибутку	1,35	1,29	-0,52	0,11	0,15

Власний капітал банку у 2018 р. зріс у 1,3 рази (з 24497 млн. грн. у 2014 році до 31464 млн. грн. у 2018 році). Водночас статутний капітал зростає швидше – з 18101 до 206060 млн. грн., тобто у понад 11 разів.

Зменшення генерального коефіцієнту надійності, який показує рівень забезпеченості ризикових вкладень його власним капіталом на 0,11 п.п. свідчить, що власного капіталу банку недостатньо для погашення можливих збитків у випадку неповернення того чи іншого працюючого активу.

Протягом 2014-2018 рр. знизилась коефіцієнт миттєвої та генеральної ліквідності. Такий результат є дещо негативним, насамперед, для клієнтів, що перебувають у банку на розрахунковому й касовому обслуговуванні, оскільки це свідчить про зниження платіжних можливостей банку та швидкості повернення коштів. Так, протягом аналізованого періоду ліквідні

активи банку майже не змінилися в обсягу та коливалися у межах 27-32 млрд. грн. Водночас величина зобов'язань на вимогу зросла майже утричі – з 38 до 109 млрд. грн. [5]. Це є доказом зростання активності установи у роздрібному сегменті ринку, проте задля гарантування довгострокової ефективності діяльності банку слід переглянути свою стратегічну політику.

З метою визначення стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк» проведено розрахунок підсумкового коефіцієнта стабільності. Зауважимо, що інтегральний показник враховує особливості структури пасивів і активів банку, тому результати аналізу є підставою для їхньої оптимізації. Якщо отримане значення вище за 40-50 п.п., то банк вважають достатньо стабільним, якщо нижче за 25-39 п.п., то стабільність банку є сумнівною [4].

Візуалізацію отриманих результатів подано на графіку (рис. 2).

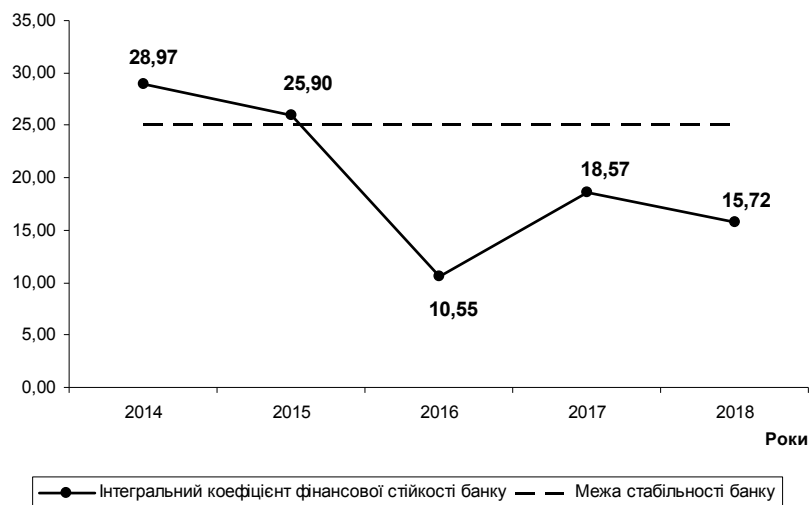

Рис. 2. Динаміка інтегрального коефіцієнта фінансової стійкості та надійності ПАТ КБ «ПриватБанк» у 2014-2018 роках [побудовано та розраховано автором]

Таким чином, значення підсумкового коефіцієнта надійності ПАТ КБ «ПриватБанк» за даною методикою оцінки фінансової стійкості продемонструвало досить низькі результати. Як зазначалося вище, за такої ситуації стабільність банку вважається сумнівною.

Деякі науковці зауважують, що рейтингова оцінка за методикою В. Кромона не є цілком об'єктивною, адже не враховує такі важливі аспекти діяльності банків як рентабельність та якість активів, а також стабільність ресурсної бази. Особливо це стосується банківських установ, 90 % і більше власного капіталу яких вилучено у резерв за активними ризикованими операціями, що фактично допускає можливість втрати цих коштів у разі реалізації ризиків. У цьому контексті зазначимо, що рівень проблемних кредитів банку протягом останніх трьох років сягав 80 %. Так, станом на 31 грудня 2016, 2017 та 2018 рр. перераховані обсяги балансу ПАТ КБ «ПриватБанк» через його збитки у розмірі 209453 млн. грн., викликані сумнівними операціями экс-власників банку з банківськими активами, які нині визнано як проблемні. Тому цей сегмент містить у своєму складі не працюючі кредити, що були видані до 19 грудня 2016 р. [3]. Відмітимо, що протягом останніх трьох років рівень проблемних кредитів банку демонструє тенденцію до зниження, проте його значення залишається надзви-

чайно високим. Тому, на нашу думку, саме цей факт відіграв ключову роль у результуючій оцінці стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк» за методикою В. Кромона. Тому вважаємо результати аналізу адекватними поточній ситуації, що склалася у банку.

Загалом отримані рейтингові показники стійкості та надійності ПАТ КБ «ПриватБанк» є досить низькими, щоб забезпечити банківській системі міцні ринкові позиції у короткотерміновій перспективі, проте дана установа характеризується високою конкурентоздатністю серед інших кредитних інституцій України. На наш погляд, збільшення існуючого сукупного рейтингу надійності банку можливе, перш за все, за рахунок ефективного перерозподілу працюючих активів та зобов'язань. Аналіз та оцінка фінансової стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк» викликають інтерес, оскільки цей банк є одним із найбільших в Україні за різними параметрами, а його нестабільність могла би провокувати коливання всієї банківської системи. Тому, вважаємо, що гарантування державою фінансових ресурсів банку, моніторинг та підтримання його показників на належному рівні, а також поступове налагодження прибуткової діяльності банку є певною гарантією непохитного становища банку та його потенційних можливостей.

ВИСНОВКИ

Насамкінець зазначимо, що діяльність банківського сектора економіки України відбувається у мінливому соціально-економічному та політичному середовищі, що безсумнівно чинить вплив на ефективність виконання банками своїх функцій. Таким чином, розвиток вітчизняних банків вимагає від їхнього керівництва переходу від стихійного управління до виваженого та обґрунтованого менеджменту на основі оптимальної оцінки роботи кредитної установи. У цьому контексті перед банківськими менеджерами та наглядовими органами постає питання стосовно раціонального застосування методик визначення поточного й майбутнього стану банку, його потенційних можливостей та ризиків. Саме тому комплексна оцінка фінансового стану банку є актуальною, а вибір найбільш ефективних методик її здійснення – надзвичайно важливим інструментом у роботі банків.

Список використаних джерел

1. Білик О.Ю. Дослідження сучасних методів та моделей рейтингового оцінювання комерційних банків. *Молодий вчений*. 2015. № 2(6). С. 941-945.
2. Головка О.Г. Фінансова стабільність банку: інструментарій аналізу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2015. Вип. 3. С. 76-79.
3. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк».

URL: /privatbank.ua.

4. Польова І.М. Новітні підходи до оцінки надійності українських банків. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4660>.

5. Річні звіти ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost.

6. Фалюта А. Аналіз індексних методик оцінювання фінансового стану банків. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 10 (3). С. 103-106.

References

1. Bilyk O.Y. Research of modern methods and models of rating of commercial banks. *Young scientist*. 2015. № 2 (6). pp. 941-945. (in Ukrainian).
2. Holovko O.H. Financial stability of the bank: tools of analysis. *Scientific bulletin of Uzhhorod national university. Series: International economic relations and the world economy*. 2015. № 3. pp. 76-79. (in Ukrainian).
3. Official site of PJSC CB «PrivatBank». URL: privatbank.ua (in Ukrainian).
4. Polova I.M. Innovative approaches to the assessment of the reliability of Ukrainian banks. *Effective economics*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4660> (in Ukrainian).
5. Annual reports of PJSC CB «PrivatBank» URL: privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost (in Ukrainian).
6. Faliuta A. Analysis of index methods for assessing the financial conditions of the banks. *Economic analysis*. 2012. Vol. 10 (3). pp. 103-106. (in Ukrainian).

ЛАЗАРИШИНА
Інна Дмитрівна
In2003@ukr.net

УДК 657

ЛАЗАРИШИН
Андрій Віталійович

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ДИНАМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ

д.е.н., професор, зав. кафедри,
Національний університет
біоресурсів та
природокористування України

IMPROVING THE METHODOLOGY OF DYNAMIC LIQUIDITY ANALYSIS FOR MANAGEMENT PURPOSES

кандидат економічних наук

LAZARYSHYNA Inna Dmytrivna – Doctor of Economics, Professor, Head of the Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

LAZARYSHYN Andrii Vitaliiovych – PhD in Economics

У статті обґрунтовується, що важливим завданням аналітичного забезпечення управління ліквідністю підприємства є формування і використання коректної методики аналізу ліквідності, яка дозволяє дати комплексну оцінку рівня платоспроможності в динаміці, чинників впливу та обґрунтувати дії керівництва з урахуванням прогностичних значень оціночних показників. У статті узагальнено існуючі теоретичні підходи щодо методики динамічної оцінки ліквідності (платоспроможності) суб'єкта господарювання та її удосконалення з урахуванням прогностичного факторного аналізу за системним підходом. Сформовано цілісну методику моделювання конкретної величини (значень) показників, що визначають рівень ліквідності, яка базується на прогностичному факторному аналізі за рахунок додаткових процедур.

* * *

В статье обосновывается, что важной задачей аналитического обеспечения управления ликвидностью предприятия является формирование и использование корректной методики анализа ликвидности, которая позволяет дать комплексную оценку уровня платежеспособности в динамике, факторов влияния и обосновать действия руководства с учетом прогностических значений оценочных показателей. В статье обобщены существующие теоретические подходы к методике динамического анализа ликвидности (платежеспособности) предприятия и его усовершенствования с учетом прогностического факторного анализа в соответствии с системным подходом. Сформирована целостная методика моделирования конкретной величины (значений) показателей, определяющих уровень ликвидности, которая базируется на прогностическом факторном анализе с использованием дополнительных процедур.

* * *

The articles substantiates that the important task of analytical management of liquidity management of the enterprise is the formation and use of the correct methodology of liquidity analysis, which allows to give a comprehensive assessment of the level of solvency in the dynamics, factors of influence and to substantiate the actions of management taking into account the forecast values of valuation indicators.

The purpose of this article is to summarize existing theoretical approaches to the entity's liquidity (solvency) method of analysis and to refine it in the light of a systematic, predictive factor analysis.

The article summarizes the existing theoretical approaches to the method of dynamic assessment of the liquidity (solvency) of an entity and its improvement, taking into account the systematic approach. It was generalized views of scientists about the nature and tasks of factor analysis. In order to improve the methodology of dynamic liquidity assessment for management purposes, it is proposed to calculate the magnitudes of factors change to neutralize and / or eliminate the negative factors. A holistic methodology for modeling a specific value (s) of indicators that determine the level of liquidity based on predictive factor analysis due to additional procedures has been formed. With the use of the original data and the proposed method of factor analysis, the estimated (expected) value of the ratio of current (total) liquidity, in accordance with the information needs of enterprise management in terms of liquidity management (solvency) as an important tool for crisis management was calculated.

Using in practice the proposed method of predictive factor analysis allows to actively (preventively) influence the resulting indicators, adjusting their level according to management needs, which is not possible in the process of post-analysis of the actual indicators. In the context of multivariate analysis, the proposed methodological approach will improve its quality to substantiate management decisions.

Ключові слова: аналіз, методика, ліквідність, фактори, прогноз, управління

Ключевые слова: анализ, методика, ликвидность, факторы, прогноз, управление

Keywords: analysis, methodology, liquidity, factors, forecast, management

ВСТУП

Функціонування будь-якого підприємства у сучасних економічних умовах відбувається у двох площинах: стратегічній (довготерміновій) та поточній (короткостроковій). Якщо стратегічні цілі власників підприємства прямо чи опосередковано пов'язані з максимізацією прибутку, то короткострокові цілі для фінансового забезпечення операційної діяльності знахо-

дяться у прямій залежності від рівня його ліквідності (платоспроможності). Тому важливим завданням аналітичного забезпечення управління ліквідністю підприємства є формування і використання коректної методики аналізу ліквідності, яка дозволяє дати комплексну оцінку рівня платоспроможності у динаміці, чинників впливу та обґрунтувати дії керівництва з урахуванням прогностичних значень оціночних показників.

Дослідженню теоретичних проблем удосконален-

ня методики аналізу ліквідності та її застосування у прийнятті управлінських рішень присвячені праці науковців: В.М. Вовк, В.А. Дерія, В.В. Ковальова, Л.А. Лахтіонові, Є.В. Мниха, О.В.Олійник, І.М. Парасій-Вергуненко, В.К. Савчука, С.І. Шкарабана та ін. Однак методика комплексного аналізу ліквідності (платоспроможності) з урахуванням прогностичного факторного аналізу вченими не розглядалася, хоча потребує ідентифікації з позиції забезпечення інформаційних потреб фінансового управління підприємствами, що визначає актуальність дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є узагальнення існуючих теоретичних підходів щодо методики аналізу ліквідності (платоспроможності) суб'єкта господарювання та її вдосконалення з урахуванням прогностичного факторного аналізу за системним підходом.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ліквідність як фінансова можливість підприємства ліквідувати свої поточні зобов'язання перед різними кредиторами є одним із найважливіших критеріїв його нормального фінансового становища. Високий рівень ліквідності свідчить про кредитоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства. Слід зазначити, що невчасне реагування на низький рівень ліквідності може призвести до банкрутства підприємства. Необхідність коригування управлінських рішень в умовах зміни показників ліквідності (абсолютної, швидкої, поточної) виникає у випадках:

- негативної динаміки цих (цього) показника за відповідні періоди часу;
- нижчого за норматив фактичного значення показника ліквідності;
- критичних чи катастрофічних фінансових ризиків банкрутства підприємства.

Для встановлення чинників негативного впливу на ці коефіцієнти, проводиться факторний аналіз. Фактор, за визначенням В.П. Ключан, це рушійна сила будь-якого процесу або явища, який визначає їх характер та результат. З іншого боку, фактор – це причина, яка впливає на певний результат (наслідок) [1, с.29].

Як зазначають Г.І. Кіндрацька, А.Г. Загородній, Ю.І. Кулиняк, факторний аналіз – це вид аналізу, який забезпечує визначення рівня та достовірності впливу кожного факторного показника на результативний показник [2, с. 70].

За дослідженнями Є.Ю. Шари, основними завданнями факторного аналізу є: визначення факторів, що впливають на результативний показник; класифікація та групування цих факторів з метою забезпечення системного підходу до здійснюваного аналізу; визначення форми залежності із факторами і результатом діяльності; моделювання взаємозв'язків між результативними та факторними показниками; розрахунок впливу факторів та оцінка внеску кожного з них у зміну величини фінансового результату діяльності [3, с. 217].

До основних завдань факторного аналізу Г.В. Столярчук відносить:

1. Відбір факторів для аналізу досліджуваних результативних показників.
2. Класифікація і систематизація факторів з метою

забезпечення комплексного й системного підходу до вивчення їх впливу на результати господарської діяльності.

3. Визначення форми залежності й моделювання взаємозв'язків між факторами й результативними показниками.

4. Розрахунок впливу факторів на результативний показник.

5. Робота з факторною моделлю (практичне її використання для управління економічними процесами) [4, с. 16].

Погоджуючись з думками вчених стосовно факторного аналізу, вважаємо, що у методиці факторного аналізу також слід брати до уваги планову інформацію стосовно необхідного для нормального функціонування фінансової системи підприємства рівня (значення) цих показників. Якщо на підприємстві відсутня підсистема планування, то тоді узгоджуються фактичні значення показників ліквідності з нормативними.

На даний час не сформовано цілісної методики моделювання конкретної величини (значень) показників, що визначають рівень ліквідності, яка має базуватися на прогностичному факторному аналізі. З огляду на це методика факторного аналізу розширена за рахунок додаткових процедур.

Для результативного інформаційного забезпечення запитів керівництва і менеджерів підприємства про причини негативних фінансових ситуацій та можливості їх подолання необхідно у процесі факторного аналізу не лише оцінити рівень і характер впливу факторів, а й розрахувати величини зміни показників-факторів для нейтралізації та/або ліквідації негативно діючих чинників шляхом таких аналітичних процедур:

- розрахунок прогностичної величини зміни фактора (факторів) для оптимізації значення результуючого показника (мінімізації негативних впливів факторів);
- розрахунок прогностичного (очікуваного) значення результуючого показника;
- розробка конкретних заходів фінансового характеру для досягнення позитивної динаміки результуючого показника.

Методика факторного аналізу показників ліквідності розглянута на прикладі автотранспортного підприємства – ПАТ "Овруцьке АТП 11847" (табл. 1, 2).

Як свідчать дані табл. 1, у ПАТ «Овруцьке АТП 11847» протягом 2015-2016 рр. спостерігається негативна динаміка всіх показників ліквідності. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився на 37,5 %, коефіцієнт швидкої ліквідності – на 0,03 (на 25 %), коефіцієнт поточної ліквідності – на 0,04 (тобто на 21,22 %).

Найгіршою з позицій антикризового управління є ситуація з коефіцієнтом поточної ліквідності, адже він не тільки знижується, але й його значення значно нижче нормативного рівня (1-1,5), тобто наявний високий рівень загрози банкрутства цього підприємства.

З використанням вихідних даних табл. 1 розраховано прогностичне (очікуване) значення коефіцієнта поточної (загальної) ліквідності (табл. 2), відповідно до інформаційних потреб управління підприємством у частині управління ліквідністю (платоспроможністю) як важливого інструмента антикризового управління.

Таблиця 1

Вихідні дані для проведення факторного аналізу ліквідності ПАТ "Овруцьке АТП 11847"

Показник	Одиниця виміру	Умовні позначення	2015 р.	2016 р.	Абсолютне відхилення	Темп зростання, %
Гроші та еквіваленти	тис. грн.	Гк	219	110	-109	50,23
Запаси	тис. грн.	З	139	100	-39	71,94
Дебіторська заборгованість	тис. грн.	ДЗ	109	104	-5	95,41
Оборотні активи	тис. грн.	ОА(х1)	470	319	-151	67,87
Поточні зобов'язання	тис. грн.	ПЗ(х2)	2670	2262	-408	84,72
Коефіцієнт абсолютної ліквідності		Кал	0,08	0,05	-0,03	62,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності		Кшл	0,12	0,09	-0,03	75
Коефіцієнт поточної ліквідності		Кпл	0,18	0,14	-0,04	77,78

Таблиця 2

Факторний аналіз коефіцієнта поточної ліквідності ПАТ «Овруцьке АТП 11847» [складено авторами]

№ підстановки	Оборотні активи (X1)	Поточні зобов'язання (X2)	Розрахунок	Розмір впливу фактора	Характер впливу	Прогнозне (очікуване) значення впливу на результуючий показник	Запланована зміна фактора
0	470	2670	0,18	-	-	-	-
1	319	2670	0,12	-0,06	негативний	0,00	-
2	319	2262	0,14	0,02	позитивний	0,02	1994
Загальний вплив факторів				-0,04	негативний	0,02	-

Результати факторного аналізу (табл. 2) підтверджують, що на зниження коефіцієнта поточної ліквідності на 0,06 негативно вплинуло зменшення оборотних активів на 151 тис. грн. Водночас зменшення поточних зобов'язань у ПАТ «Овруцьке АТП 11847» на 408 тис. грн. за період 2015-2016 рр. забезпечило підвищення значення коефіцієнта поточної ліквідності на 0,02. Це свідчить про необхідність коригування управлінських рішень у частині впливу зміни оборотних активів у 2017 р. За оцінками на 2017 р. встановлено такий прогноз впливу факторів:

– за фактором «оборотні активи» - 0,00 (зростання

порівняно з попереднім періодом на 0,06);

– за фактором «поточні зобов'язання» – 0,02 (без змін порівняно з попереднім періодом).

У табл. 3 наведено результати прогнозного факторного аналізу коефіцієнта поточної ліквідності на 2017 р. Проведені у табл. 3 розрахунки свідчать, що для забезпечення зростання коефіцієнта поточної ліквідності і нейтралізації негативної дії фактора «оборотні активи», необхідно у 2017 р. із збереженням обсягу оборотних активів на рівні 319 тис. грн. зменшити поточні зобов'язання на 268 тис. грн.

Таблиця 3

Прогнозний факторний аналіз коефіцієнта поточної ліквідності у ПАТ «Овруцьке АТП 11847» на 2017 р. [складено авторами]

№ підстановки	Оборотні активи	Поточні зобов'язання	Розрахунок	Прогнозний (запланований) розмір впливу фактора	Зміна порівняно з 2016р.
0	319	2262	0,14	-	-
1	319	2262	0,14	0,00	+0,06
2	319	1994	0,16	0,02	-
Загальний вплив факторів				0,02	

ВИСНОВКИ

Використання на практиці запропонованої методики прогнозного факторного аналізу дозволяє активно

(превентивно) впливати на результуючі показники, регулюючи їх рівень відповідно потреб управління, що неможливе у процесі пост-аналізу значень фактичних

показників. В умовах багатоваріантності аналізу запропонований методичний підхід сприятиме підвищенню його якості для обґрунтування виважених управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник / В.П. Клочан та ін. Миколаїв, 2010. 194 с.
2. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник / Г.І. Кіндрацька та ін. Львів: ЗУКЦ, 2017. 310с.
3. Шара Ю.Є. Факторний аналіз та його вплив на результати діяльності підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 217-219.
4. Столярчук Г.В. Аналіз господарської діяльності: нав-

чальний посібник. Харків: ХАІ, 2016. 71 с.

References

1. Organization and methodology of economic analysis: tutorial / V.P. Klochan et.al. Mykolaiv, 2010. 194 p. (in Ukrainian)
2. Analysis of economic activity: tutorial / H.I. Kindratchka et al. Lviv: ZUKTs, 2017. 310 p. (in Ukrainian)
3. Shara Y.Y. Factor analysis and its impact on the results of the enterprise. Accounting and analytical support of the enterprise management system: abstracts of the II International Scientific and Practical Conference. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 2014. pp. 217-219. (in Ukrainian)
4. Stolarchuk H.V. Analysis of economic activity: tutorial. Kharkiv: KhAI, 2016. 71 p. (in Ukrainian)